

Pääkirjoitus – Editorial
Krister Björklund

Reetta Toivanen
**Kansainväliset sopimukset
ja Suomen ulkomaalais-
politiikka**

Dallen J. Timothy
**Finnish Settlements in
Rural Thunder Bay**

Minna Domander
**Maahanmuuttajille koulu-
tuksesta perusvalmiudet**

MEV-seminaari

Kirjat – Böcker

Tiedotuksia – Notices

1995

SIIRTOLAISUUS

1

MIGRATION

Siirtolaisuus – Migration

22. vuosikerta – 22th year

Siirtolaisuusinstituutti • Migrationsinstitutet • Institute of Migration
Piispankatu 3, FIN-20500 Turku, Finland
puh./tel. (9)21-23 17 536, fax (9)21-23 33 460

- *Päätoimittaja/Editor-in-Chief:* Krister Björklund
- *Toimitussihteeri/Editorial Assistant:* Taimi Sainio
- *Toimittajat/Editors:* Maija-Liisa Kalhama, Jouni Korkiasaari
- *Toimituskunta/Editorial Board:* Siirtolaisuusinstituutin hallitus/
Administrative Board of the Institute of Migration
- *Tilauhinta:* 40 mk/vuosi (4 numeroa), PSP 800014-70355471
- *Subscriptions:* Finland and Scandinavia 40 FIM,
other countries \$12.00 a year (4 issues)

Siirtolaisuusinstituutin hallitus/ Administrative Board of the Institute of Migration

Hallituksen puheenjohtaja: <i>Tom Sandlund</i> , rehtori (SSKH) Åbo Akademi ja Helsingin yliopisto	<i>Ilkka Mäkelä</i> , vs. sihteeri Kirkon ulkomaanasiain neuvosto
<i>Ilkka-Christian Björklund</i> , toiminnanjoht. Suomi-Seura r.y.	<i>Raimo Narjus</i> , rakennusneuvos Suomen Kuntaliitto
<i>Ulla-Maria Helaniemi</i> , toimistopäällikkö Ulkoasiainministeriö	<i>Aimo Pulkkinen</i> , ohjelmajohtaja Väestöliitto
<i>Olli Kultalahi</i> , apulaisprofessori Tampereen yliopisto	<i>Heikki Silpola</i> , suunnittelusihteeri Turun kaupunki
<i>Risto Laakkonen</i> , neuvotteleva virkamies Työministeriö	<i>Keijo Virtanen</i> , professori Turun yliopisto
	Asiantuntijajäsen: <i>Pekka Perttula</i> , kunnanjohtaja Peräseinäjoen kunta

Henkilökunta/Staff

<i>Olavi Koivukangas</i> johtaja /Director	<i>Taimi Sainio</i> va. kirjastovirkailija/Librarian
<i>Krister Björklund</i> tutkimussihteeri/Research Secretary	<i>Jouni Korkiasaari</i> erikoistutkija/Senior Research Officer
<i>Maija-Liisa Kalhama</i> osastosihteeri/Departmental Secretary	<i>Minna Domander, Timo Virtanen</i> tutkijat/Research Officers
<i>Seija Sirkiä</i> toimistosihteeri/Bureau Secretary	<i>Eve Kyntäjä, Juha Niemelä</i> vierailevat tutkijat/Visiting Scholars
<i>Anne Virtanen</i> toimistovirkailija (virka vapaa)/ Administrative Clerk (off duty)	<i>Matti Kumpulainen</i> siirtolaisrekisterisihteeri/Registrar, Emigrant Register
<i>Piija Niittykoski</i> vs. toimistovirkailija/Office Assistant	<i>Sirkka-Liisa Laurila, Elisabeth Uschanov</i> siirtolaisrekisterivirkailijat/Emigrant Register Officers

Kansi: Toteutuuko lasten oikeuksien julistuksen tavoite etnisen, kulttuurisen, kielellisen ja uskonnollisen identiteetin säilyttämisestä? (SI/VA/0031/Ruotsi)

Cover: Shall the declaration of children's right to maintain one's ethnic, cultural, linguistic and religious identity be realized? (SI/VA/0031/Ruotsi)

Suvaitseva suomalaisuus All different – all equal

Krister Björklund

Tänä vuonna alkoi Euroopan neuvoston nuorisokampanja rasismia, muukalaisvihaa, antisemitismia ja suvaitsemattomuutta vastaan. Toivottavasti kampanja auttaa pehmentämään asenteita vähemmistöryhmiä kohtaan, koska muukalaisviha on saamassa yhä pelottavampia piirteitä, myös Suomessa. On erityisen tärkeää estää rasististen asenteiden leviäminen nuorison keskuuteen.

Muukalaisviha tai -pelko, eli xenofobia, ilmenee monella tavalla, sekä julkisena että piilevänä. Pakolaisten pahoinpitelyt ovat muukalaisvihan näkyvin puoli, mutta arkipäivän rasismiin törmäämme liian usein. Iltalehtien otsikointi on jo yleisesti tiedostettu muukalaisvihan lietsoja, mutta myös muu tajuntateollisuus aiheuttaa sitä, usein tahattomasti.

Osmo Virrankoski toteaa väitöskirjatutkimuksessaan muukalaisvihasta koululaisten keskuudessa, että Suomessa koulu ja koko kasvatustajärjestelmä on 1980-luvun lopulta asti tuottanut uusisänmaallisuutta kansallisen identiteetin vahvistamiseksi, toisin kuin muissa läntisissä demokratioissa. Tulokset ovat nähtävissä esimerkiksi dosentti Ismo Söderlingin tutkimustaan varten keräämästä materiaalista. Suomalaisia opiskelijoita pyydettiin piirtämään tyypillisiä ulkomaalaisia perheitä. Useimmista piirroksista paistaa selvä ennakkoluuloisuus muita kansallisuuksia kohtaan.

Suomalaisuutta on viime aikoina ahkerasti käytetty iskulauseina tiedotusvälineissä, myös mainokset korostavat suomalaisuutta viesteissään, urheilusta puhumattakaan. Tämä ei ehkä ole niin viatonta kuin päältä katsoen luulisi. Suomessa asuvan ulkomaalaisen ei ole välttämättä hauska katsella mainoksia, joissa erikoistarjoukset kohdistetaan "kaikille suomalaisille". Voisi hlemaan ilkeästi kysyä, eikö yli 60000 ulkomaalaisen kuluttajan raha kelpaa kauppiaille?

Terve kansallinen itsetunto on pelkästään positiivinen asia, suomalaisuudestaan saa ylpeillä. Siitä ei kuitenkaan saa tehdä muuria ukopuolisista vastaan. Mutta uusisänmaallisuus kaikkine negatiivisine ilveillämiöineen yhteiskunnassa on ehkä

vain ohimenevä vaihe, jonka kautta suomalaiset hahmottavat paikkansa kansainvälisessä yhteisössä. Monikulttuurisuus on jo hyväksyttävä osana suomalaisuutta.

This year marks the start of a youth campaign against racism, xenophobia and antisemitism, "All different – all equal", initiated by the European Council. This campaign is to be welcomed, as it is of utmost importance to prevent racist attitudes from spreading among young people.

Xenophobia takes many shapes, ranging from violence toward refugees to more subtle forms, which confront us in our daily life without us necessarily being aware of them. The headlines of the evening papers are a well-known source of xenophobic attitudes, but such are also promoted by media industry in general – often unintentionally.

Osmo Virrankoski writes in his doctoral dissertation on xenophobia among high-school students, that school and the whole educational system has fostered neo-nationalism since the late 1980's in order to strengthen national identity, quite contrary to other western democracies. The results can be seen for example in docent Ismo Söderling's research. He asked a sample of university students to draw pictures of different immigrant families in Finland, and the results revealed widespread prejudices toward other nationalities.

Nationalism is frequent in Finnish media, even commercials use Finnishness as a sales argument. Unfortunately this also contains some unintended hostility toward foreigners in Finland. Discounts are more often than not offered to "all Finnish families". Perhaps a trifle, but similar cases are numerous, and they all contribute to pose "us" against "them".

It is natural to be proud of one's country, but patriotism can easily wall in or wall out. The neo-nationalism in Finland might, however, be a transitional state for the country seeking a new position in the international community. In this process it is important to acknowledge that multiculturalism is an important part of Finnishness.

Kansainväliset sopimukset ja Suomen ulkomaalaispolitiikka

Reetta Toivanen

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset, Euroopan yhdentymisen, valtio ja sen ulkomaalaispoliittinen linja määrittävät maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöjen asemaa yhteiskunnassa ja ohjaavat erilaisten kulttuurien mahdollisuuksia kehittyä osana suomalaista kulttuuria.

Ihmisoikeuksiin perustuva vähemmistöjen kulttuurien itsenäinen asema kansainvälisten sopimusten valossa ja Suomen oikeusjärjestyksessä lähtee siitä, että ei ole olemassa mitään yhtenäiskulttuuria, johon kaikkien tulisi sulautua. Oikeudelliseen perusrakenteeseen voivat kaikki integroitua omilla ehdoillaan, edellyttäen, että se ei rajoita muiden vastaavia perusoikeuksia (Lång 1992, 10).

Kansainväliset vähemmistöjen kielelliset, kulttuuriset ja uskonnolliset oikeudet ovat lähinnä idealistisia esityksiä. Niitä laadittaessa ei ole syvennytty pohtimaan käytännön toteutuksen vaikeuksia. Suomi on allekirjoittanut huomattavat määrät erilaisia ihmisoikeusasiakirjoja ja pyrkinyt noudattamaan niitä myös omassa lainsäädännössään. Vuoden 1994 alussa voimaantulleen Euroopan talousalueen sopimuksen täyttämisen mahdollistamiseksi korjattiin Suomen lainsäädännössä olleet ulkomaalaisia diskriminoivat säädökset. Suomen eduskunta ei kuitenkaan keskustellut 1980-luvulla vakavasti pakolais- tai

maahanmuuttopolitiikasta (Nordisk ministerråd 1994, 63), eli sellaista poliittista päätöstä ei tehty, jossa olisi selkeästi rakennettu Suomen linja. Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan periaatekannanotossa v. 1994 on ensimmäistä kertaa tarkasteltu kysymystä kokonaisuutena sekä asetettu pitkään puuttuneet pakolais- ja siirtolaisuuspolitiikan päämäärät ja suuntaviivat. Tämä on tärkeä askel siihen suuntaan, että Suomelle saataisiin lopulta-kin pitkäjänteinen ja vakaa poliittinen malli, johon niin viranomaiset kuin kansalaiset voivat omissa päätöksissään nojata.

Käsittelen seuraavassa kansainvälisiä ihmisoikeusasiakirjoja, eurooppalaisia sopimuksia, yleisesti valtion merkitystä vähemmistöjen oikeuksien toteutumislle sekä Suomen ulkomaalaispolitiikkaa, jonka tarkoitus on hahmotella edellä mainittujen käytäntöä.

Yleiset ihmisoikeussopimukset

Suomi pääsi Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) jäseneksi vuonna 1956. Silloin Suomessa saatettiin voimaan kaikki YK:n ihmisoikeussopimukset: muun muassa YK:n perustamisvuodesta 1948 lähtien kehitelty *ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus*, vuoden 1951 *pakolaisoppimus* sekä vuoden 1959 *lasten oikeuksien julistus*. Suomi on jäsenyytensä aikana ratifioinut lisäksi YK:n vuoden 1966 *kansainvälisen yleissopimuksen* sekä vuoden 1967 *pöytäkirjan ja kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevat yleissopimukset* sekä UNES-

Reetta Toivasen artikkeli pohjautuu hänen pro gradu- ja lisensiaatintöihinsä Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa.

CO:n vuoden 1978 *rotuja ja rodullisia ennakokuluja käsittelevän asiakirjan*. Vasta vuonna 1981 YK hyväksyi *kaikkinaisen uskontoon ja vakaumukseen perustuvan suvaitsemattomuuden poistamista koskevan julistuksen* (YK:n ihmisoikeussopimukset 1991).

Joulukuussa 1992 YK:n yleiskokous hyväksyi *kansallisia, etnisiä, uskonnollisia ja kielellisiä vähemmistöjä koskevan julistuksen*. Tässä julistuksessa korostetaan valtion vastuuta niistä vähemmistöistä, jotka valtion alueella elävät, sekä valtioiden yhteistyötä näiden oikeuksien edistämiseksi. Uutta julistusta käsittelevä seminaari pidettiin Suomessa, Turun ihmisoikeusinstituutissa (The UN Minority Rights Declaration 1993).

YK:n ihmisoikeussopimukset pyrkivät takaamaan kaikille ihmisille rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään katsomatta samat oikeudet elämään, vapauteen, henkilökohtaiseen turvallisuuteen, sosiaaliseen turvaan, maailmankatsomukseen ja koulutukseen. Suomi on ollut 1993 lähtien Pohjoismaiden edustajana YK:n ihmisoikeuskomiteassa. Vuosi 1994 oli YK:n väestövuosi, jonka aikana kiinnitettiin erityistä huomiota vähemmistöjen asemaan sekä vähemmistöihin kohdistuvaan rasismiin ja muukalaisvihamielisyyteen.

Demokraattisen pluralismin mahdollistamiseksi YK on asettanut kaksi tavoitetta:

1. *Sosiaalinen tasa-arvo*. Etristen vähemmistöjen syrjintä tulee estää, ja heille tulee taata samat elinolosuhteet kuin enemmistölle.

2. *Kulttuurinen autonomia* (pluralismi). Etnisille/kulttuurisille vähemmistöille tulee antaa mahdollisuus säilyä kollektiivisina yksikköinä (entity), ja vä-

hemmistöryhmien jäsenten tulee saada itse kehittää kulttuuriaan (Liebkind 1992, 152).

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimuksissa viitataan ihmisten kulttuurisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin, muun muassa alkuperäiskansojen oikeuksiin. ILO:n *yleissopimuksessa* mainitaan erikseen, että jäsenvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin avustukseen ja tukeeseen ulkomaalaisten työntekijöiden ja heidän perheidensä pyrkimyksiä säilyttää kansallinen ja etninen identiteettinsä ja kulttuurisiteensä maahan, josta he ovat lähtöisin; lasten mahdollisuus saada äidinkielen opetusta (12 artikla) mukaan lukien. UNESCO:n *yleissopimus* kieltää puolestaan syrjinnän koulutuksen ja opetuksen alalla (Lång 1992, 7).

Kansainväliset ihmisoikeuksia käsittelevät sopimukset on kirjoitettu julistuksen muotoisiksi, eivätkä ne siten ole lainvoimaisia. Ne pyrkivät Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusjulistuksen mukaisesti turvaamaan kaikille tasa-arvoisesti samat oikeudet.

Eurooppalaiset sopimukset

Euroopan neuvosto (EN) on aina ollut kiinnostunut muuttoliikkeistä Eurooppaan ja Euroopasta, mutta myös Euroopan sisäisestä muuttoliikkeestä sekä integraatio- ja ihmisoikeuskysymyksistä. Euroopan neuvoston keskeisimpiin tehtäviin kuuluu ihmisoikeuksien edistäminen. Näiden perustana ovat *yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi* vuodelta 1950 ja sen myöhemmin laaditut *lisäpöytäkirjat* sekä *Euroopan sosiaalinen peruskirja* vuodelta 1961 ja sen *lisäpöytäkirja* vuodelta 1988 (Euroopan sosiaalinen peruskirja 1992).

Suomen liittyttyä Euroopan neuvoston jäseneksi vuonna 1990 saatettiin Suomessa

voimaan *Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus lisäpöytäkirjoineen, sosiaalinen peruskirja* ja neuvoston antama *direktiivi siirtotyöläisten lasten koulutuksesta*. Näissä sopimuksissa tunnustetaan kieli- ja kulttuuri-vähemmistöjen oikeus oman äidinkielen opiskeluun ja äidinkieliseen opetukseen. Jäsenvaltioita kehoitetaan ryhtymään välittömästi toimenpiteisiin edistääkseen normaaliopetuksen rinnalla siirtolaislasten äidinkielen ja sen maan kulttuurin opetusta, josta he ovat peräisin (Euroopan neuvoston direktiivi 77/486/ETY; Euroopan sosiaalinen peruskirja 1992).

EN allekirjoitti marraskuussa 1992, YK:n vähemmistöjen oikeuksia koskevaa julistusta mukailevan, *alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan*. Tämä koskee Suomessa saame-laisten ja tietyin edellytyksin romanien, mutta ei maahanmuuttajien kieliä (European Charter for Regional or Minority Languages 1992; Toivanen 1994b, 61–72). EN:n maiden huippukokouksessa Wienissä lokakuussa 1993 annettiin *rasismin ja muukalaisvihan vastainen julistus* sekä jäsenmaita velvoittava *toimintasuunnitelma* (Komiteamietintö 1994, 41).

Euroopan neuvoston kulttuuriyhteistyöneuvosto (CDCC) pyrkii ohjelmillaan valmistamaan ihmisiä kohtaamaan siirtolaisuuden mukanaan tuomat haasteet, ja turvaamaan kaikille yhtäläisen koulutuksen. Tavoitteena on avoin, monikulttuurinen yhteiskunta (Euroopan neuvosto 1990, 27). Neuvoston siirtolaisuusasiain komitea (CDMG) kehittää Euroopan siirtolaisuusyhteistyötä, siirtolaisalkuperää olevan väestön oloja ja sosiaalista integroitumista sekä pakolaisten sosiaalisia oloja (Euroopan neuvosto 1990, 21). CDMG on 1980-luvun puolivälistä lähtien järjestänyt mm. tapaamisia eri maiden siirtolaisuusministeriöiden välillä. CDMG asettaa jäsenmailleen suosituksia koskien integraatiota vastaanottoissa, paluumuuttoa,

perheenyhdistämistä jne. Euroopan neuvostoon kuuluu myös lukuisia muita toimikuntia, jotka työskentelevät pakolais- ja siirtolaisuuskysymysten parissa (Nordisk ministerråd 1994, 123).

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin (ETYK) periaatteisiin kuuluu kaikkien ihmisten oikeus säilyttää etninen, kulttuurinen, kielellinen ja uskonnollinen identiteettinsä. *”Osanottajavaltiot huolehtivat siitä, että niiden alueella olevat kansallisiin vähemmistöihin tai alueellisiin kulttuureihin kuuluvat henkilöt voivat ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan sen kaikilta osin, mukaanlukien kieli, kirjallisuus ja uskonto, ja säilyttää kulttuuriset ja historialliset muistomerkinsä ja esineensä”* (ETYK. Wienin seurantakokouksen loppuasiakirja 1989, 54, kohta 59).

Kaikilla ihmisillä on, Suomenkin hyväksymän sopimuksen mukaan, oikeus ylläpitää identiteettiään riippumatta siitä, missä ETYK:n alueen maassa he asuvat (Lång 1992, 8). Suomi on allekirjoittanut sopimuksen, jossa se lupaa huolehtia siitä, että kansallisiin vähemmistöihin ja alueellisiin kulttuureihin kuuluvat henkilöt voivat saada ja antaa jälkeläisilleen oman kulttuurinsa opetusta. Tämä sisältää vanhempien lapsilleen välittämän kielen, uskonnon ja kulttuuri-identiteetin (ETYK. Wienin seurantakokouksen loppuasiakirja 1989, 56, kohta 69).

Wienin seurantakokouksen jälkeen ETYK on vahvistanut kantaansa nimenomaan kansallisten ja alueellisten vähemmistöjen oikeuksien turvaamisen tärkeydestä mm. *Kööpenhaminan asiakirjassa* 1989, jossa osanottajavaltiot *”tunnustavat romanien erityisongelmat”* (ETYK 1991, 23–29). Moskovan asiakirjassa 1991 osanottajavaltiot tunnustavat tarpeelliseksi varmistaa, että ulkomaisten työntekijöiden ja heidän perheidensä oikeuksia kunnioitetaan ja korostavat näi-

den oikeutta ilmaista vapaasti etnisiä, sivistyksellisiä, uskonnollisia ja kielellisiä ominaispiirteitään (ETYK 1991, 54). ETYK:n kansallisia vähemmistöjä käsittelevässä asiantuntijakokouksessa, joka pidettiin Genevessä heinäkuussa 1991, otettiin vahvasti kantaa kansallisten vähemmistöjen erityisongelmiin. Tässä yhteydessä jäsenmaat myös "vakuuttivat tuntevansa mustalaisten erityisongelmat" ja olevansa valmiita "ryhtymään tehokkaiisiin toimiin saavuttaakseen yhteiset mahdollisuudet omassa maassaan tavallisesti asuvien mustalaishemmoon kuuluvien henkilöiden ja muun väestön välille" (ETYK 1991, 62).

Vuonna 1992 ETYK käsitteli Helsingissä vähemmistöjen aseman parantamisen merkitystä etnisten levottomuuksien ennalta ehkäisemiselle. Raportissa kansallisten vähemmistöjen ja enemmistöjen välisiä jännityksiä käsiteltiin nk. inhimillisen ulottuvuuden (human dimensions) kysymyksinä, joihin Euroopan turvallisuuden nimissä tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (CSCE 1992).

Suomesta tuli vuoden 1994 alusta Euroopan talousalueen (ETA) jäsenvaltio. ETA-sopimus, joka solmittiin EFTA- ja EU-maiden kesken, takaa työvoiman vapaan liikkumisen yhteisillä työmarkkinoilla. ETA-sopimukseen kuuluu ETYK:n tyyppisesti kussakin maassa pysyvästi tai väliaikaisesti asuvien ulkomaa-laisten oikeuksia käsitteleviä artikloita. ETA ottaa myös kantaa maahanmuuttajalasten koulutusjärjestelyihin. Suomessa ETA:n ei arvoida johtavan maahanmuuttoon, sillä kielelliset, kulttuuriset ja asumiseen liittyvät esteet ovat korkeat.

Euroopan unioniin (EU) liittyminen ei myöskään tule merkittävästi vaikuttamaan maahanmuuttoon, mutta kielitaitoisten nuorten maastamuuttoon jonkin verran. Yksi vaikeimmista kysymyksistä Euroopan unionissa on maahanmuutto-

politiikan harmonisointi. Saksa, Ranska ja Benelux-maat solmivat vuonna 1985 ns. Schengenin sopimuksen, jolla maat pyrkivät toteuttamaan ihmisten ja tavaroiden vapaata liikkumista sopijaosapuolten alueella. Sopimuksen ovat sittemmin allekirjoittaneet myös Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka (Komiteanmietintö 1994, 13). Sopimuksella poistettiin näiden maiden väliset sisärajarakastukset.

Suomen liittyttyä vuonna 1995 Euroopan unionin jäseneksi, unionin perussopimukset, kuten Rooman ja Maastrichtin sopimukset sitovat maattamme myös liikkuvuuden osalta. ETA-sopimuksessa Suomi hyväksyi jo pitkälti Rooman sopimuksen ihmisten vapaasta liikkumisesta sekä kanssakäymisestä (8a-artikla). Maastrichtin sopimuksen perusteella jäsenmaat lisäävät yhteistyötään maahanmuuttopolitiikassa. Vastustusta on herätty kohta, joka edellyttää kolmansista maista saapuneiden vapaata oleskeluoikeutta koko EU:n alueella, jos jokin maa on oleskeluoikeuden myöntänyt. ETA-sopimus ei vielä edellyttänyt Suomelta tällaista (Komiteanmietintö 1994, 12–14).

EU:n pakolais- ja siirtolaisuuspolitiikkaa leimaa pyrkimys rajoittaa kolmansien maiden kansalaisten saapumista alueelleen. Pakolaispolitiikan kannalta tärkeä merkitys on 1990 solmitulla Dublinin sopimuksella, jossa säädettiin turvapaikanhakemusten käsittelyn lopettaminen useamassa kuin yhdessä jäsenmaassa (Komiteanmietintö 1994, 21). Suomi on eräiden muiden EU:n ulkopuolisten maiden kanssa luonut Dublinin sopimusta muistuttavan sopimusluonnoksen.

Pohjoismaat pyrkivät Pohjoismaiden ministerineuvostossa luomaan yhteistä pakolais- ja siirtolaisuuspolitiikkaa. Suomen maahanmuuttajaluvut ovat huomattavasti pienempiä kuin muiden pohjoismaiden. Siten Suomi on perinteisesti seurannut hiukan "jälkijunassa" muiden poh-

joismaiden malleja, esimerkiksi oman äidinkielen opetuksen tarjoamisessa. Pohjoismaiden tavoitteet siirtolaisten integroimiseksi yhteiskuntaan ovat samankaltaisia. Suomi tulee jatkossakin panostamaan pohjoismaiseen yhteistyöhön (Nordisk ministerråd 1994, 151).

Yhteisen suhtautumistavan löytäminen väestöliikkeisiin on eurooppalaisille vaikeaa. Yhtenä voitettavana vaikeutena on keskustelu olemassaolevien järjestöjen (UNHCR, IOM, ETYK, EN, OECD, EU yms.) rooleista ja työnjaosta (Komiteanmietintö 1994, 17). Koska kaikki maat eivät ole kaikissa järjestöissä jäsenenä, sovitaan helposti päällekkäisiä ja ristiriitaisia toimintalinjauksia. Yhtenäinen lähestymistapa kontrolloimattomien väestöliikkeiden hallintaan pitäisi silti löytyä.

Tehdyt sopimukset on periaatteessa otettu huomioon Suomen lainsäädännössä. Käytännössä kuitenkin kaikki jäsenmaat tulkitsevat sopimuksia omien päämääriensä pohjalta taloudellisen ja poliittisen tilanteensa mukaisesti. Vähemmistöryhmien oman kielen ja kulttuurin säilyttämisen kannalta eri sopimusten sanoma on kuitenkin hyvin yhdenmukainen: kieliä, kulttuureja ja maailmankatsomuksia tulee kunnioittaa sekä valtioiden toimesta tukea integraation ja toimivan monikulttuurisuuden nimissä.

Valtio ja vähemmistöt

Valtio on se instituutio, joka säätelee lakien ja säädösten avulla kansalaisten asemaa ja yleisten ihmisoikeussopimusten toteutumista yhteiskunnassa. Siirtolais-, pakolais- ja muiden vähemmistölasten identiteetin kehittymistä voidaan tarkastella yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tätä vuorovaikutusta säätelee valtio virallisen vähemmistöpolitiikkansa avulla. Suomen valtion politiikasta riippuu, annetaanko vie-

raskieliselle lapselle mahdollisuus kehittyä kaksikieliseksi ja/tai säilyttää perheensä kulttuuriperintö suomalaisen kulttuurin rinnalla.

Voidakseni valaista valtion ja vähemmistöjen välisiä voimasuhteita, lainaan saksalaisen politologin Claus Offen eräässä luentoartikkelissa hahmottamaa skeemaa, jossa territoriaalisuus ja ulkoinen valta toimivat muuttujina (ks. myös Offen 1994). Territoriaalisuus viittaa seuraavassa siteeseen etnisen ryhmän ja sen alueen/maan, jossa etninen ryhmä elää, välillä. Ulkoinen valta eli patronage viittaa poliittisiin tai materiaalsiin voimavaroihin, joka etnisellä ryhmällä on sen asuinalueen ulkopuolella käytettävissä (esim. valtio, jossa sama etninen ryhmä on enemmistönä).

Kaavio I. Territoriaalisuus:

		+	-
ulkoinen	+	1	2
patronage	-	3	4

Kohta 1. Vahva side maahan/alueeseen ja vahva ulkopuolinen tuki. Tämän tyyppinen ryhmä on esim. unkarilainen vähemmistö Romaniassa.

Kohta 2. Diaspora ja vahva patronage. Esimerkiksi turkkilaiset Saksassa: turkkilaisuus säilyy vahvana, kun Turkin valtio tukee turkkilaista vähemmistöä diasporassa — toisin sanoen Turkin valtion ulkopuolella.

Kohta 3. Vahva territoriaalisuus ilman patronagea. Suomalaiseksi esimerkiksi sopsivat saamelaiset, joilla on vahva side Saamenmaan alueisiin, mutta ei ulkopuolista voimavaroja, johon turvautua oikeuksien saamiseksi.

Kohta 4. Diaspora ilman ulkopuolista valtaa/valtiollista tukea. Tähän ryhmään kuuluvat useimmiten romanit ja maahanmuuttajat, jotka eivät muodosta vahvaa lähtömaahan yhteyttäpitävää vähemmistöryhmää.

Kaavio II. Assimilaatio:

		ei pakoll.	pakoll.
ei mahdoll.		1	2
mahdoll.		3	4

Kohta 1. Autonomia ja vahva alueellinen tai etninen itsehallinto. Esimerkiksi sopivat Espanjan autonomiamalli tai Belgia.

Kohta 2. Rasismi. Esimerkiksi kaikki *ius sanguinis*-periaatteet. Assimilaatiota vaaditaan, mutta tietty syntyperä johtaa luokitteluun, joka toimii assimilaation esteenä. Esimerkiksi Saksan kansalaisuus oikeus on tämänkaltaisen (saksalainen "veri" oikeuttaa kansalaisuuteen).

Kohta 3. Monikulttuurisuus. Tämä on toteutunut mm. muutamissa entisissä brittien kolonialistisen hallinnon alaisuudessa olleissa keskuksissa, kuten Torontossa ja Sidneyssä.

Kohta 4. Assimilaatio pakkosulattamisena, jonkalaisena se esiintyy esimerkiksi ranskalaisessa vähemmistöpolitiikassa.

Suomen vähemmistöjä voisi näiden mallien mukaan luokitella seuraavasti:

Saamelaiset sijoittuvat ensimmäisessä kaaviossa kohtaan 3 (vahva territoriaalisuus ilman patronagea) ja toisessa kaaviossa vielä kohtaan 4 (assimilaatio on pakollinen ja mahdollinen), mutta tulevaisuuden poliittisista päätöksistä riippuen vähitellen kohtaan 3 (assimilaatio ei ole pakollinen, mutta on mahdollinen). Siten tietyn autonomian antaminen Saamenmaalle on ulostie kansallisista konflikteista, mutta jos monikulttuurisuus on päämääränä, ei vahvan itsehallinnon tarjoaminen ole muuta kuin ongelmien siirtämistä.

Romanien ja maahanmuuttajien asema on selvästi kaikkein ahdistavin näissä malleissa. Ensimmäisessä kaaviossa he asettuvat Suomessa kohtaan 4 (ei ulkopuolista tukea eikä alueellista sitoutuneisuutta) ja toisessa kohtaan 2 (assimilaatio on pakollista, mutta ei mahdollista). Tie monikulttuuriseen yhteiskuntaan alkaisi siitä, että oikeudet oman kulttuurin säilyttämiseen tarjotaan, mutta ovia valtaenemmistön ja vähemmistön välillä ei suljeta.

Venäläinen ja virolainen vähemmistö ovat ryhmiä, joiden sijoittuminen ensimmäisessä kaaviossa voi lähitulevaisuudessa muuttua, mikäli Venäjä ja Viro alkavat huolehtia ulkomailla asuvien kansalaistensa oikeuksista (ts. kaavio I, kohdasta 4 kohtaan 2 eli diasporassa ja samalla vahva patronage).

Poliittiset muutokset Suomessa ja ylipäinsä Euroopassa, sekä Suomen harjoittama kielipolitiikka nykyisessä muodossaan tähtäävät mielestäni enemmän toisen kaavion kohtaan 4 (assimilaatio on pakollinen ja mahdollinen) tai joissakin tapauksissa myös kohtaan 2 (assimilaatio on pakollinen, mutta ei mahdollinen) eli rasismiin, varsinkin jos ryhmä erottuu suomalaisesta enemmistöstä ulkoisesti (Toivanen 1994b), kuin kohtaan 3 (assimilaatio ei ole pakollinen, mutta on mahdollinen) eli monikulttuurisuuteen, mikä on kuitenkin Suomen vähemmistöpolitiikan julkinen tavoite.

Valtion kielipolitiikan merkitys vähemmistöjen yhteiskunnalliselle asemalle

Tyypillinen piirre monikulttuurisille yhteiskunnille on se, että valtaapitävän ryhmän kieli on valtion *lingua franca* (esim. espanjan kieli Kataloniassa), ja vähemmistöryhmille on edullista osata tätä kieltä. Jos vähemmistö ei hallitse enemmistön kieltä, aiheutuu siitä heille sekä sosiaalisia että taloudellisia vaikeuksia. Tähän liittyen vähemmistön kieli on enemmistön näkökulmasta hyödytön ja siten vähemmän arvoinen (Hogg & Abrams 1988, 196–).

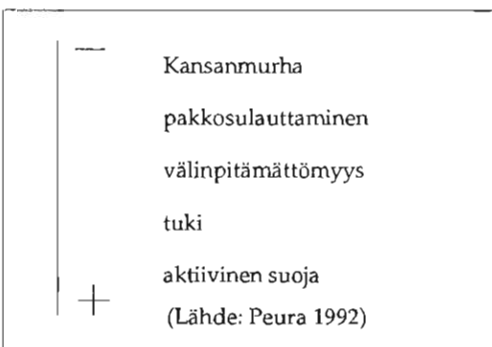
Jos valtio — esimerkiksi tutkimustulosten ja ihmisoikeussopimusten valossa — näkee tarpeelliseksi tai jopa edulliseksi ryhtyä tukemaan myös muita kieliä kuin omaa virallista kieltään, tarvitaan erityisiä tukitoimia ja kielipoliittista avautumista. Kun valtiolla on vain yksi virallinen kieli, mutta sen jäsenet ovat kaksi- tai useampikielisiä, ovat valtion tukitoimet tarpeellisia sosiaalisten jännitysten välttämiseksi (Fishman 1970, 83).

Kieliä tuetaan valtion kielipolitiikan, mutta ennen kaikkea sen julkisen tunnus-

tamisen avulla: kielipolitiikka on aina tiedostettua ja perusteltua toimintaa. Perustelut ovat useimmiten sekä asiasisältöisiä, jolloin hyödyllisyyttä, tehokkuutta ja hinta-hyöty -suhteen edullisuutta korostetaan, että tunnesisältöisiä, jolloin perustelujen pääpaino on emotionaalisen siteen, moraalisten velvollisuuksien ja historiallisen lojaalisuuden tarpeen korostamisessa (Fishman 1985, 171).

Tukholman yliopiston tutkija Markku Peura on hahmotellut yhteiskunnan eri suhtautumistavoista lineaarisen mallin. Kun etniset vähemmistöt nähdään ongelmana ja uhkana enemmistölle, niistä pyritään eroon. Kaikkein äärimmäisin muoto on kansanmurhapolitiikka, jota toteutetaan mm. Turkissa kurdeihin.

Pakkosulauttaminen on vähemmistöjen psyykkistä sulauttamista enemmistöön. Suomen ja Ruotsin suhtautuminen saamelaisiin 1960-luvulle asti (jopa myöhemminkin) on esimerkki tästä. Välinpitämättömyyspolitiikka johtaa vähemmistöjen marginalisoitumiseen. Suomessa tätä politiikkaa harjoitettiin kauan romaniväestöön. Viime vuosikymmeninä on monissa valtioissa ollut tavoitteena monikulttuurisuus, jolloin valtio on pyrkinyt tukemaan eri etnisten ryhmien kielten ja kulttuurien säilyttämistä. Aktiivisesta suojasta nauttii esimerkiksi Suomessa suomenruotsalainen vähemmistö (Peura 1992: 21).

Saman tyyppisesti kielisosiologisen mallin mukaan kuin Peura esittelevät Tove Skutnabb-Kangas ja Robert Phillipson (1993) viisi erilaista kielipolitiikkaa:

- yritetään tappa kieli;
- annetaan kielen kuolla;
- ei-tuettu rinnakaiselo;
- tuetaan joitain kielen funktioita
- hyväksytään kieli virallisesti

Varsin idealistisesti heidän mukaansa ainoa oikea malli ihmisoikeussopimusten täyttämiseksi olisi hyväksyä vähemmistökielien virallisesti. Tämä asema on suomenruotsalaisilla Suomessa. Suomenruotsalaisten kielellinen tilanne onkin ollut kansainvälisesti tunnettu esimerkki kielellisten oikeuksien toteutuksesta.

Rasismien, seksismien jne. rinnalle on mm. Skutnabb-Kangas ollut ensimmäisenä mukana kehittämässä käsitettä lingvisismi (linguicism) (Skutnabb-Kangas & Phillipson 1993). Lingvisismi voidaan määritellä 'ideologioiksi', rakenteiksi ja käytännöiksi, joita käytetään legitimoimaan, vaikuttamaan ja uusimaan vallan ja resurssien epätasa-arvoista jakoa kielen pohjalta määriteltyjen ryhmien välillä. Yhteiskunta ylistää dominoivaa kieltä ja dominoitu kieli stigmatoidaan, ja näiden välinen suhde rationalisoidaan aina dominoivan kielen etujen mukaisesti.

Lingvisismi toimii samojen periaatteiden mukaisesti kuin rasismi tai seksismi. Jotta lingvisismistä päästään tasa-arvoon, täytyy vähemmistökielen aseman olla yhtä turvattu kuin enemmistökielen (Skutnabb-Kangas & Phillipson 1993). Kirjoittajat uskovat, että tällainen peitelty, yhteiskunnan rakenteeseen kätkeytyneet lingvisismi on tuhoisampaa kuin avoin väkivaltainen yritys tuhota kieli- ja kulttuuriryhmä (Skutnabb-Kangas & Phillipson 1993). He vaativat yleismaailmallista kielellisten oikeuksien julistusta, jonka mukaan jokainen voisi:

- identifioida itsensä äidinkieleensä/kielinsä, ja tämä identifikaatio olisi muiden hyväksymä ja kunnioittama,
- oppia täydellisesti suullisesti ja kirjallisesti oma/t äidinkielensä (mikä tarkoittaa, että vähemmistölapsien opetuskielenä tulee olla oma äidinkieli/kielet),
- käyttää omaa äidinkieltään useimmissa virallisissa yhteyksissä (koulu mukaan lukien),
- olla oikeutettu tulemaan kaksi- tai monikieliseksi (jos äidinkieliä on kaksi) maassa, jossa hän asuu, ja jonka virallisen kieli ei ole hänen äidinkielensä,
- vaihtaa äidinkieltä vapaaehtoisesti.

Yhteiskunnan ei tarvitse olla kaksikielinen, vaikka sen jäsenet olisivatkin. Kuitenkin yhteiskunnan kieliin kohdistuvista asenteista ja kielipoliittisesta järjestäytymisestä on kiinni, missä määrin milläkin kielellä on mahdollisuus säilyä puhujien huulilla (Tandefelt 1988, 98). Vaikka valtiolla on vain yksi virallinen kieli, ovat valtion erityistoimet vähemmistökielten tukemiseksi tärkeitä (Fishman 1970, 83–). Vähemmistöillä tulisi siten olla mahdollisuus osallistua kaikkeen yhteiskunnan toimintaan.

Selkeimmin valtion kielipoliitiikka manifestoituu sen koulutuspolitiikassa (Crystal 1987, 366–371). Koulutuspolitiikasta riippuu, mitä kieliä ja kielivariaatioita koulussa opetetaan, minkä ikäisille oppilaille ja kuinka pitkään.

Suomessa on viime vuosien aikana kotimaisten vähemmistöjen asemaa pyritty parantamaan: saamelaiset, ja jossain määrin myös romanit, ovat saavuttamassa aktiivisen suojan valtion taholta. Suomalaisen asenteet kaksikielisyyttä kohtaan ovat huomattavan positiivisia: 88 % suomalaisista on sitä mieltä, että maahan saapuneiden ulkomaalaisten pitäisi saada säilyttää äidinkielensä ja välittää se edelleen lapsilleen. Kaksi kolmasosaa suomalaisista kannattaa oman äidinkielen opetuksen anta-

mista maahanmuuttajille kouluissa (Jaakkola 1989, 108–). Kuitenkin maahanmuuttajien kulttuurien ja kielten mahdollisia tukemuotoja kehitellään vielä melko passiivisesti, kuten tulen myöhemmin osoittamaan (Toivanen 1994a, 57–90).

Suomen vähemmistöihin kohdistuvaa politiikkaa vaivaa tietty piilevä (tai ehkäpä hyvin tiedostettu) tavoitteiden ristiriitaisuus (vrt. pyrkimys monikulttuurisuuteen), tuloksena kuitenkin eristäminen (saamelaiset) tai assimilaation vaatimukset ja samalla integraation estäminen (romanit ja maahanmuuttajat). Tämä ristiriita lienee yksi suurimmista integraation toteuttamisen esteistä.

Yleiskatsaus Suomen ulkomaalaispolitiikkaan

”Valtion ulkomaalaispolitiikka voidaan määritellä muodostuvaksi niiden periaatteiden soveltamisesta, jotka koskevat ulkomaalaisten yleisiä oikeuksia ja velvollisuuksia sekä erityistoimenpiteitä ulkomaalaisten sopeutumisen edistämiseksi” (Komiteanmietintö 1988, 125 ja luku 1.3).

Ulkomaalaispolitiikka voidaan laajassa merkityksessään jakaa 1) maahanmuuttopolitiikkaan, 2) pakolaispolitiikkaan ja 3) ulkomaalaisvalvontapolitiikkaan. Valtioneuvoston ohjesäännön (AsK 995/1943) mukaan se on käytännössä uskottu työministeriölle (lähinnä siirtolaisuuteen liittyvät kysymykset), sosiaali- ja terveysministeriölle (lähinnä pakolaiskysymykset) sekä sisäministeriölle (lähinnä valvontatoimi) (Kuosma 1991, 18-).

Hallitus käsitteli Suomen ulkomaalaispolitiikan pääperiaatteita laajemmin sisäministeriön selonteossa eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle. Selonteosta käy ilmi, ettei Suomella ole vielä täsmällistä ulkomaalaispoliittista linjaa eikä siirtolaisuus- ja maahanmuuttopolitiikan keskeisiä periaatteita ja tavoitteita ole vielä selvi-

tetty ohjeiksi viranomaisille (Sisäministeriön kirjelmä 25.9.1990). Suomen nykyinen ulkomaalaislaki astui voimaan vuoden 1991 maaliskuussa. Hallitus on esittänyt ulkomaalaislain muuttamista tiukemmaksi. Erityisesti lakiuudistus koskettaisi turvapaikanhakijoita. Sisäasianministeriö, joka on valmistellut lakia sisäisenä virkamiestyönä, perustelee kiristämistä turvapaikanhaun lisääntyneellä väärinkäytöllä (Åberg 1992, 10–11).

Suomi on samanaikaisesti sekä pohjoismaiden vanhin että nuorin maahanmuuttomaa, jos Islantia ei lueta mukaan. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen vuonna 1922 oli maahanmuuttajaluku suurimmillaan yli 33 000 ihmistä. Tämän jälkeen Suomi sulkeutui vuoteen 1973 asti, jolloin ensimmäiset Chilen pakolaiset vastaanotettiin (Nordisk ministerråd 1994, 57). Suomeen tapahtuva muutto on nykypäivänäkin koostunut lähinnä paluumuuttajista. Perinteisesti Suomen pakolaiskiintiökin on ollut todella pieni: 200–500 ihmistä.

Ulkomaalaisten määrä Suomessa on kuitenkin kaksinkertaistunut kolmen viimeisen vuoden aikana (Larmo 1992, 30; Suoninen 1990, 263). Määrää ovat kasvattaneet lähinnä eri maista tulleet turvapaikanhakijat ja muuttoliike entisen Neuvostoliiton alueelta. Tällä hetkellä Suomessa elää noin 55 000 ulkomaalaista henkilöä, jotka edustavat yli 130 kansallisuutta, prosentuaalisesti Suomen väestöstä 1,1 prosenttia on ulkomaalaisia (Komiteamietintö 1994, 7).

Keväällä 1991 Suomen eduskunta päätti ulkomaalaisten määrän lisääntyttä ulkomaalaisvaltuutetun asettamisesta pohjoismaisen mallin mukaan. Kesäkuusta 1991 Antti Seppälä aloitti viisivuotiskautensa ulkomaalaisvaltuutettuna. Hänen tehtäviinsä kuuluu neuvonanto ulkomaalaisia koskevissa erityiskysymyksissä sekä esimerkiksi poliisien ja rajavartioston kou-

luttaminen. Lisäksi hän toimii tärkeänä ulkomaalaisten ja suomalaisen yhteiskunnan välisenä yhteyshenkilönä (Nordisk ministerråd 1994, 68).

Ulkomaalaispolitiikan tavoitteeksi on hyväksytty ulkomaalaisten integroiminen eli sopeuttaminen vastaanottavan maan yhteiskuntaan. Sopeutumisen edellytyksenä ei ole luopuminen omista kansallisista erityispiirteistä, omasta kulttuurista ja kielestä (Komiteamietintö 1988, 133).

Suomen ulkomaalaispolitiikan periaattellisenä tavoitteena on maahanmuuttajien oman kulttuurin ja kielen säilyminen sekä uuden yhteiskunnan kielen ja yhteiskunnallisen tietouden omaksuminen. Ulkomaalaisten määrä on lamasta huolimatta nousujohteista, siten ulkomaalaispolitiikan vakauttamisen olisi oltava poliittisten puolueiden tärkeä päämäärä.

Ulkomaalaisvaltuutetun asettaminen sekä ulkomaalaisviraston perustamisen päätös (vuoden 1995 alusta) ovat tärkeitä ulkomaalaispolitiikan suuntaaosoittavia periaatteellisia päätöksiä.

Pakolais- ja siirtolaispolitiikka

Helmikuussa 1992 aloitti toimintansa pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta valtioneuvoston asettamana (Pak-si). Tämä uusi neuvottelukunta muodostettiin yhdistämällä siirtolaisuusasian ja pakolaisuusasiain neuvottelukunnat. Yhdistämällä nämä kaksi neuvottelukuntaa, koottiin yhteen maahanmuuttajakysymysten asiantuntijoiden tietotaito. Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta toimii ulkomaalaispoliittisen suunnittelun ja linjojen määrittelyn vastuutahona. Se pyrkii mm. parantamaan suomalaisten ulkomaalaisvastaisia asenteita ja muodostamaan maallemme yhtenäistä ulkomaalaispoliittista linjausta. Tarkoituksena on, että ulkomaalaisyhteisöjen

edustajat osallistuisivat neuvottelukunnan työhön (Laakkonen 1992c, 6–9).

Keväällä 1993 neuvottelukunta ryhtyi laatimaan pakolais- ja siirtolaispoliittista kannanottoa. Kannanotto julkaistiin maaliskuussa 1994 Paksin ensimmäisenä mietintönä. Siinä tarkastellaan pakolais- ja siirtolaisuuskysymystä kokonaisuutena, joka koskettaa kaikkia yhteiskuntasektoreita sekä kirjattiin ensimmäistä kertaa Suomen pakolais- ja siirtolaispolitiikan kansalliset tavoitteet. Esittelen seuraavassa linjauksen pääpiirteet (Laakkonen 1992a, 1992b, 1992c; Sorsa 1993; Komiteamietintö 1994).

Lähtökohtana on se tosiasia, että Suomessa on aina ollut ulkomaalaisia. Toisen maailmansodan jälkeistä vaihetta, jonka aikana Suomi on ollut suhteellisen suljettu maa, tulee pitää välivaiheena (Komiteamietintö 1994, 23–24). Toisaalta on selvää, että Suomesta on aina lähdetty siirtolaisina maailmalle, joten vastavuoroisuusnäkökulmaa ei tule jättää vaille huomiota. Samaten Suomen väestön demografinen kehitys on vinouttanut ikärakennetta dramaattisesti. Suomessa tulee yli 65-vuotiaiden määrä nousemaan nykylaskelmien mukaan 21 prosenttiin vuoteen 2025 mennessä. Suomen lähialueilla taas asukasmäärät ovat selvässä kasvussa. Esimerkiksi entisen Neuvostoliiton väkiluvun arvioidaan kasvavan vuoteen 2025 mennessä 32 prosenttia (ILO 1991; lähde: Laakkonen 1992a, 13).

Suomesta on tullut 1980-luvun lopulla maahanmuuttomaa. Suomeen muutto on kuitenkin vähäistä, mutta pidemmällä aikavälillä korkeasta työttömyydestä huolimatta ulkomaalaisväestön osuus tulee kasvamaan. Työministeriö on arvioinut, että mikäli väestöpolitiikan tavoitteiksi asetetaan väestömäärän pysyminen nykyisen suuruisena, olisi maahan vastaanotettava vuosikymmenten ajan n. 25 000 siirtolaista vuosittain (Laakkonen 1992a,

17 ja 1992b, 2). Maahanmuuttajat tuovat lisää työpaikkoja ja pakolaisten päivärahat kiertävät kansantaloudessamme. On myös tärkeää saada rikkautta kulttuurimme ja geneettiseen kantaamme.

Suomella on mahdollisuus kehittää yhteiskuntaa monikulttuuriseksi. Maassamme asuvilla etnisillä ryhmillä tulee olla oikeus omaan kieleensä sekä oman kulttuuriperintensä säilyttämiseen samalla kun he sopeutuvat suomalaiseen yhteiskuntaan (Komiteamietintö 1994, 27).

Neuvottelukunta pitää välttämättömänä, että Suomi entisestään tehostaa ihmisoikeuskysymyksissä omaksumaansa aktiivista linjaa. Suomen tulee osallistua toimenpiteisiin, joilla edistetään ihmisoikeuksien toteutumista, vaikutetaan miesten ja naisten välisen tasa-arvon toteutumiseen ja tuetaan köyhempien maiden sosiaalista kehitystä. Suomen tulee jatkaa aktiivista toimintaansa vähemmistö-kysymyksissä yleensä ja erityisesti YK:ssa, ETYK:ssa ja Euroopan neuvostossa (Komiteamietintö 1994, 12).

Yhteiskuntapoliittisessa suunnittelussa tulee kaikilla hallinnonaloilla ottaa huomioon muuttoliikkeiden vaikutukset ja muuttajien asemaan liittyvät kysymykset. On varauduttava myös suurten ihmismäärien ja hallitsemattoman maahanmuuton tilanteisiin (Komiteamietintö 1994, 8).

Suomesta on siis tullut maahanmuuttomaa ennen kuin maalla oli ulkomaalaispoliittista linjaa. Tässä Suomi käy hyvinkin Saksan tietä (Toivanen 1994a luku 6 ja 1994b). Suomi on matkalla uuteen kehitysvaiheeseen, jolloin poliittiset päätökset eivät saisi muodostua hätäratkaisuista. Kalliiksi tulevien pikaratkaisujen tilalle tarvitaan pitkäjänteistä poliittista suunnittelua ja kansainvälistä yhteistyötä. Pakolais- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan tietotaito on siten tärkeää koko suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuudelle.

Hajautuspolitiikan vaikutus maahanmuuttajiin

Eräs ulkomaalaispoliittisista kiistakysymyksistä on ollut pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden hajasijoittaminen. Epäselvää on ollut, mikä pakolaisille itselleen olisi parempi ja samalla yhteiskunnalle helpompi ratkaisu. Hajasijoittamisen puolesta ovat usein henkilöt, jotka ainakin jossain määrin kannattavat assimilaatiota monikulttuurisen yhteiskunnan ongelmien poistajana (Isohookana-Asunmaa 1992, 2). Hajasijoittamista vastaan ovat henkilöt, jotka näkevät kielen ja kulttuurin säilyttämisen ja kontaktit oman ryhmän kanssa tärkeinä pakolaisille (Suoninen 1990, 262).

Hajasijoittamisen vaihtoehtona ja vastakohtana pidetään ghettoutumista. Sana ghetto tuottaa assosiaatioita Pariisin tai Berliinin slummialueista. Ghettoutuminen voi olla myös positiivista, oman etnisen/kielellisen/kulttuurisen ryhmän lähellä asumista.

Monissa tuoreissa tutkimuksissa todetaan, että kielen ja kulttuurin säilyttämiseksi maahanmuuttajat tarvitsevat kontakteja omanmaalaisiinsa. Tutkimusten mukaan ryhmän assimilointuminen enemmistön ehdoilla ja oman kielen ja kulttuurin kadottaminen on sitä todennäköisempää, mitä vähemmän maahanmuuttajia tulomaassa asuu ja mitä pienempiä samasta maasta tulleet ryhmät ovat, mitä kauempana toisistaan he asuvat, mitä kaupungistuneempia he ovat, mitä paremmin he puhuvat enemmistökieltä sekä mitä syvempi heidän ammatillinen kanssakäymisensä on dominoivan ryhmän kanssa (Fishman 1985, 158; Grillo 1989; Latomaa & Pham 1991).

Yhteispohjoismaisessa vertailussa todettiin, että kielenvaihto muun muassa vietnamilaisten pakolaisten keskuudessa

tapautuu Suomen oloissa nopeammin kuin esimerkiksi Norjassa. Syyt kielenvaihtoon ovat selvästi nidottavissa yhteen hajautuspolitiikan kanssa: vietnamilaiset perheet asuvat Suomessa hajallaan, ja vain harvoilla on sukulaisia lähellä, jolloin myös lapsilla on vähän tilaisuuksia puhua vietnamia (Latomaa & Pham 1991; Latomaa & Nuolijärvi 1993).

Niin kauan kuin vähemmistöillä ei ole poliittista ja/tai taloudellista valtaa, on todennäköistä, että oma kieli ja kulttuuri eivät säily (Fishman 1985b, 172–175). Varsinkin maahanmuuttajat ovat vaarassa menettää omat kulttuuriset siteensä ja kielen, sillä heillä ei useimmiten ole omia järjestöjä ja instituutioita, vaan he ottavat useimmiten osaa enemmistön uskonnolliseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen ja poliittiseen toimintaan (Moscovici & Mugny 1982; Hogg & Abrams 1988, 180–182; Tandefelt 1988, 45).

Suomessa asuvilla ulkomaalaisilla on ollut perinteisesti heikot mahdollisuudet järjestäytyä yhteiskunnallisesti, sillä vasta vuoden 1990 alusta on Suomessa asuvilla ulkomaalaisilla kokoontumisoikeus, painokirjoitusten julkaisemisoikeus ja oikeus osallistua puoluetoimintaan (Suoninen 1990, 263).

Edellä esitetyn aineiston perusteella voidaan todeta, että maassa, jossa pakolaisia on hyvin vähän, ei hajasijoittaminen ole järkevää. Pienten ryhmien on lähes mahdotonta välittää yhteistä kieltään tai kulttuuriaan edes seuraavalle sukupolvelle. Jos maahanmuuttajille (hajautuspolitiikka sinänsä koskee vain pakolaisia) halutaan tarjota kielen ja sitä kautta kulttuurin säilyttämisen mahdollisuus, täytyy heillä olla mahdollisuus omankielisiin ja -kulttuurisiin ihmissuhteisiin. Mikäli integraatio todella on yksi Suomen ulkomaalaispolitiikan päämääristä, on suomalaisen yhteiskunnan pyrittävä tukemaan vähemmistöjen omia

yhdistyksiä, jotka järjestävät toimintaa omille jäsenilleen.

Yhteenvedo

Tässä artikkelissa olen tarkastellut, millä tavalla yhteiskunta tukee kieli- ja kulttuurivähemmistöjen mahdollisuuksia integraatioon. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja lähinnä Eurooppaa koskevat, ihmisoikeuksia ja kansallisia vähemmistöjä sekä maahanmuuttajia käsittelevät asiakirjat velvoittavat Suomea suojaamaan kaikkia maassa asuvia henkilöitä. Tämä tarkoittaa, että kaikkien asukkaiden kieliä, kulttuureja ja maailmankatsomuksia tulee kunnioittaa. Ihmisten oikeuksien toteutumisen vastuu kuuluu useimmissa sopimuksissa valtioille. Vähemmistöjen tasa-arvoisuutta vaativat kansainväliset sopimukset asettavat uusia haasteita demokratialle: vähemmistöjen oikeuksien turvaaminen merkitsee poliittisen demokratian tasa-arvoisuuden toteutumista.

Valtion ja vähemmistöjen suhde on monitasoinen. Ensinnäkin on olemassa asetettut, kirjatut tavoitteet, jotka mukailevat kansainvälistä oikeuskäsitystä ja yhteiskunnan yleistä moraalia.

Lisäksi yhteiskunnalla on ”pilotavoitteena” valtaenemmistön aseman säilyttämien poliittisilla, sivistyneillä keinoilla. Täten myös eri vähemmistöjen asema valtiossa voi vaihdella ryhmästä toiseen.

Suomen ääneenlausuttu tavoite on kehittää Suomea monikulttuuriseksi yhteis-

kunnaksi. Tähän tavoitteeseen ei kuitenkaan pyritä poliittisessa konsensuksessa, vaan ennemminkin melko ristiriitaista tietä. Suomen vähemmistöihin kohdistuvaa politiikkaa vaivaa nimenomaan tavoitteiden ristiriitaisuus. Yhtäältä Suomi pyrkii monikulttuurisuuteen, tuloksenaan kuitenkin eristäminen (saamelaiset), toisaalta Suomessa asetetaan assimilaation vaatimuksia ja samalla estetään assimilaation mahdollisuus tietyiltä ryhmiltä (romanit ja maahanmuuttajat). Tämä ristiriitaisuus lienee yksi suurimmista integraation toteuttamisen esteistä.

Suomen ulkomaalaispolitiikan periaatteellisenä tavoitteena on maahanmuuttajien kielten ja kulttuurien säilyttäminen ja sitä kautta heidän integroimisensa suomalaisen yhteiskuntaan. Suomella ei kuitenkaan toistaiseksi ole virallista ulkomaalaispolitiikkaa, jonka avulla integraatioon pitkäjänteisesti tähdättäisiin.

Ollakseen aktiivinen osa uutta yhteiskuntaa maahanmuuttajan täytyy jossain määrin rakenteellisesti järjestäytyä maahanmuuttomaan mukaisesti. Tämä ei merkitse minkään tyyppistä assimilaatiota vaan monikulttuurisuutta. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa etnisten ryhmien rajoja ei säädellä ylhäältä käsin. Akkulturaatiotilanteessa monikulttuurisuuden korostaminen ja siihen tietoisesti pyrkiminen johtaa integraatioon, t. s. ratkaisuun, jossa ryhmä säilyttää kulttuuri-identiteettinsä ja kykenee solmimaan myönteisiä suhteita niin valtakulttuurin kuin muidenkin etnisten ryhmien kanssa.

Kirjallisuus

- Crystal, D. (1993). Die Cambridge Enzyklopädie der Sprache. Frankfurt a.M.: Campus Verlag.
 CSCE Helsinki Document (1992). The Challenges of Change. Saatavissa ulkoasiainministeriöstä.
 Edwards, J. (1992). Language in group and individual identity. S. 129–146. Teoksessa: Social Psycho-

logy of identity and self concept. Toim. Breakwell, G. M. London: Surrey University Press.

ETYK (1989). Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökongressi. Wienin seurantakokouksen loppuasiakirja. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 5/89.

ETYK (1991). Kööpenhaminan asiakirja 1989. Moskovan asiakirja 1991, inhimillistä ulottuvuutta kos-

- keva konferenssi. Geneven raportti 1991, kansallisia vähemmistöjä käsittelevä asiantuntijakokous. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 6/91.
- Euroopan neuvosto** (1990). Perustietoja. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 6/90.
- Euroopan neuvoston direktiivi** (1977). 77/486/ETY. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 199/32. (6.8.1977).
- Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous** (1992). Euroopan romaneja koskeva raportti. Doc. 76733. Saatavissa romaniväestön koulutusyksiköstä (opetushallitus).
- Euroopan sosiaalinen peruskirja** (1992). Ulkoasiainministeriön julkaisuja 27/92. Helsinki.
- European Charter for Regional or Minority Languages** (1992). Allekirjoitettu Strasbourgissa 5.11.1992. Saatavissa ulkoasiainministeriöstä.
- Fishman, J. A.** (1970). Sociolinguistics: A Brief Introduction. Rowley, MA: Newbury House Publishers, Inc.
- Fishman, J. A.** (1985). Spracherhalt. Teoksessa: Einwanderung, Integration, ethnische Bindung. Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups. Eine Deutsche Auswahl. S. 155–178. Toim. Eischenbroich, D. Frankfurt a. M.: Stroemfeld/ Roter Stern.
- Grillo, R. D.** (1989). Dominant languages: language and hierarchy in Britain and France. Cambridge: University Press.
- Hogg, M. A. & Abrams, D.** (1988). Social identifications. A social psychology of intergroup relations and group processes. London: Routledge.
- Isohookana-Asunmaa, T.** (1992). Avauspuheenvuoro monikulttuurisuus ja vähemmistöjen oikeudet -seminaarissa. S. 2–5. Monikulttuurisuus ja vähemmistöjen oikeudet. Unesco-toimikunnan julkaisuja No. 62.
- Jaakkola, M.** (1989). Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan. Työvoimaministeriö, Siirtolaisuustutkimuksia 21. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteamietintö** (1988) 1988:41. Suomen maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikka. Siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan mietintö XII. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteamietintö** (1994) 1994:5. Suomen pakolais- ja siirtolaisuuspolitiikan periaatteet. Pakolais- ja siirtolaisuustoimikunnan mietintö I. Helsinki: Painatuskeskus.
- Kuosma, T.** (1991). Uusi ulkomaalaislaki. Helsinki: Multiprint.
- Laakkonen, R.** (1992a). Ihmisten liikkuvuus Euroopan uusissa kehyksissä. Kvartti 2/92. S. 12–20.
- Laakkonen, R.** (1992b). The Aliens Act and the government white paper on immigration. S. 2–3. AFF Newsletter. Winter 1992.
- Laakkonen, R.** (1992c). Pakolais- ja siirtolaisasiain neuvottelukunta. S. 6–9. Pakolaisinfo 2/92.
- Larmo, S.** (1993). Ulkomaalaisista työnhakijoista Suomessa. S. 30–33. Pakolaisinfo 4/93.
- Latomaa, S. & Pham Tan K.** (1991). The linguistic situation of multicultural children in Finland. S. 306–321. Teoksessa: Papers from the 18th Finnish Conference of Linguistics. Toim. Niemi, J. Studies in Languages – kielitieteellisiä tutkimuksia 24. University of Joensuu.
- Latomaa, S. & Nuolijärvi, P.** (1993). Muuttajan äidinkieli tarvitsee tukea. Helsingin Sanomat. Yliö. 18.8.1993.
- Liebkind, K.** (1992). Ethnic Identity – Challenging the boundaries of social Psychology. S. 147–185. Teoksessa: Social psychology of identity and self concept. Toim. Breakwell, G.M. London: Surrey University Press.
- Lång, K. J.** (1992). Kulttuuriset oikeudet osana ihmis-oikeuskulttuuria. S. 6–12. Suomen Unesco-toimikunnan julkaisuja no. 62.
- Minority Education from shame to struggle** (1988). Toim. Skutnabb-Kangas T. ja Cummins J. Multilingual Matters, 40. Bristol: WBC Print.
- Moscovici, S. & Mugny, G.** (1982). Minority influence. Teoksessa: Basic Group Processes. Toim. Paulus, P.B. New York: Springer-Verlag.
- Nordisk ministerråd** (1994). Invandring och invandrare i de nordiska länderna. TemaNord 1994:515. Köbenhavn.
- Offe, C.** (1994). – Außen – : Migration und Minderheitenprobleme. Käsikirjoite.
- Peura, M.** (1992). Siirtolais- ja vähemmistölapset monikulttuurisessa ympäristössä. Monikulttuurinen kasvatustoiminta päivähoitossa ja koulussa. S. 21–25. Yhteiset Lapsemme – All Our Children r.y. Julkaisuja n:o 3.
- Sisäministeriön kirjelmä** (1990). Sisäministeriön selonteko eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle Suomen ulkomaalaispolitiikan päälinjoista ja ajankohtaisista ongelmien ratkaisupyrkimyksistä. Kirjelmä 25.9.1990.
- Skutnabb-Kangas, T. & Phillipson, R.** (1993). Linguistic Human Rights for Language Minorities. Julkaisematon esitelmä. 22nd Annual Conference, NABE (National Association for Bilingual Education), February 24–27, 1993, Houston, Texas, USA.
- Sorsa, P.** (1993). Suomen pakolais- ja siirtolaispolitiikka seuraavalla presidenttikaudella. Seminaari

- Marina Congress Centerissä 3.12.1993. Saatavissa työministeriöstä.
- Suoninen, L.** (1990). Rasismia ja muukalaisviihamielisyyttä esintyvä Suomessa eri muodoissa. S. 261–263. *Sosiaaliturva* 6/90.
- Tandefelt, M.** (1988). Mellan två språk. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland. *Acta Universitatis upsaliensis: studia Multiethnica Upsaliensia* 3. Ekenäs: Ekenäs Tryckeri AB.
- Toivanen, R.** (1994a). Kieli on avain ja lukko – maahanmuuttajan oman äidinkielen, uskonnon ja kulttuurin merkitys kulttuurien kohtaamisessa. *Uskontotieteen pro gradu*. Helsingin yliopisto.
- Toivanen, R.** (1994b). Kieli on avain ja lukko. Oman äidinkielen, maailmankatsomuksen ja kulttuurin säilyttämisen merkitys kieli- ja kulttuurivähemmistöille. Vertailussa Suomi ja Saksa. *Uskontotieteen lisensiaatin työ*. Helsingin yliopisto.
- The UN Minority Rights Declaration** (1993). Toim. Phillips, A. ja Rosas, A. Turku: Abo Akademis tryckeri.
- Yhdistyneet Kansakunnat** (1991). YK:n ihmisoikeussopimukset. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 5/91. Helsinki.
- Åberg, L.** (1992). Hallitus esittää taas ulkomaalaislain kiristämistä. S. 10–11. *Pakolainen* 5–6/92.

FOORUMI tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen pyrkiville

Maassamme on ilmestynyt uusi aikakauslehti, Foorumi, joka on lehti kaikille kansainvälisyydestä kiinnostuneille. Se pyrkii edistämään niin maassamme asuvien ulkomaalaisten keskinäistä tutustumista ja kanssakäymistä kuin suomalaisten ja ulkomaalaisten välisen uuden vuorovaikutuskulttuurin syntymistä.

Foorumi on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton ja riippumaton lehti, joka kertoo yhteiskuntamme muuttumisesta monikulttuurisen vuorovaikutuksen yhteiskunnaksi. Lehden toimitusryhmässä on suomalaisten lisäksi kuutta eri kansallisuutta olevia työttömiä journalisteja. Lehtihankkeen käynnistäjä ja toimituksellinen päätoimittaja on viitisen vuotta sitten Irakista Suomeen muuttanut Khaled Salih. Lehden juridinen päätoimittaja on Tuula Lehtinen, joka toimii myös hankkeen asiantuntijanedistäjänä.

Toimitusryhmä suunnittelee lehtiavustajakurssituksen käynnistämistä eri puolilla maata. Koulutuksen pariin pyrittäisiin saamaan kaikista maamme etnisistä ryhmistä osallistujia, jotka jatkossa toimisivat paitsi Foorumin myös muiden julkaisukanavien käyttäjinä. Foorumi on käynnistänyt koulutushankkeesta alustavat neuvottelut vapaata sivistystyötä tekevien opintojärjestöjen ja oppilaitosten kanssa.

Nyt ilmestyneen ensimmäisen numeron lisäksi Foorumi ilmestyy tänä vuonna neljä kertaa. Lehden talous lepää pääosin tilausmaksujen ja ilmoitustulojen varassa. Foorumin toivotaan kiinnostavan ulkomaalaisten ja heidän kanssaan työskentelevien lisäksi kaikkia niitä henkilöitä, jotka haluavat olla mukana luomassa maamme uutta vuorovaikutuskulttuuria.

Yhteyttä voi ottaa tilauksia ja hanketta koskevissa asioissa: Tuula Lehtinen, Purjekatu 9, 33410 Tampere, puh. 931-21 25 867, 34 63 867, ja toimituksellisissa asioissa: Khaled Salih (kielet: suomi, englantia, arabia, kurdi) Parolantie 23 as. 24, 13130 Hämeenlinna, puh. 917-61 66 614

Finnish Settlements in Rural Thunder Bay:

Changes in an Ethnic Community

Dallen J. Timothy

The most significant influx of Finnish immigrants to North America is known as the "great emigration." Begun in the 1860s, this eventually became a virtual exodus with more than 350,000 of Finland's citizens ultimately leaving their homeland in search of a better life in America (Aaltio 1969). Political oppression by Russia, overpopulation, lack of work in the homeland, famines, curiosity, adventure, escape from rural seclusion, and escape from domineering parents have all been cited as push factors for this mass migration. Abundant jobs, good wages, available land, and enticing letters from relatives were the most common attractions for Finns to America (Wargelin 1924; Kolehmainen and Hill 1951; Wasatjerna 1957; Kero 1969; Kilpi 1979; Bell 1989).

Upon settling in the Lake Superior region, small villages were established which were often comprised entirely of Finns. During the early 1900s, these communities were well-known for their distinctive Finnish social institutions such as temperance societies, Lutheran churches, co-operative stores and dairies, and political organizations. These institutions sponsored sporting events, plays, musicals,

hikes, trips, dances and a variety of other activities which were well-attended and which earned the settlements reputations as places of spirited animation. Certain other distinctive cultural features that appeared within these settlements included Finnish building methods, barn and house styles, saunas, farming techniques, and Finnish — the hybrid language developed amongst North American Finns. Today, however, little is left in these villages that can attest to their once-thriving Finnish character (Timothy 1993).

Mention has been made by a few authors of the marked decline in Finnish cultural vitality in the rural townships around Thunder Bay (Kouhi et al. 1976; Danton 1992), yet very few people, if any, seem to have studied the extent of this decline. The Thunder Bay Finnish-Canadian Historical Society (Kouhi et al. 1976) has published an invaluable description of the rural Finnish settlements around Thunder Bay as they appeared in the early part of this century, during their peak of activity. However, there is a general lack of literature regarding what exists in these settlements today. This paper briefly outlines the settlement of Finns in the Thunder Bay area and reviews what two of their villages (Suomi and Lappe) were like during their zenith in the early 1900s. A similar analysis is then provided of the same settlements as they appear today, and

Dallen J. Timothy, Ph.D. Candidate and Teaching Assistant in the Department of Geography Faculty of Environmental Studies University of Waterloo, Ontario, Canada.

contemporary changes in ethnicity are examined.

Research Methods

The boundaries of the villages described in this study are taken to be those loosely defined by the Thunder Bay Finnish-Canadian Historical Society (Kouhi et al. 1976). As merely functional boundaries, they do not correspond with actual, legal limits because the villages were originally delimited on a social basis by the local Finnish population. These boundaries thus often overlap township and even census enumeration district boundaries, making it difficult to determine an accurate population for each village from the Census of Canada. To meet the need for more local, settlement-specific population information to verify the demographic and ethnic changes in the villages, as disclosed by the locals, two approaches were used: *interviews with first- and second-generation* community leaders based on a previously worked out consistent, but not rigidly fixed, set of open-ended questions; and *counting Finnish and non-Finnish surnames* on residences.

As part of a much larger research project (Timothy 1993), personal interviews with some 40 local experts (i.e. clergy, store owners, and lifelong Finnish residents) who are familiar enough with each village to be able to count the number of families in their communities, were carried out in Lappe, Suomi, Nolalu, and Kivikoski, as well as in Thunder Bay with former residents of the hamlets to ascertain population information and ethnic composition at a more local level. Suomi Koti retirement home in Thunder Bay proved to be a valuable resource for this purpose. These interviews were also used to provide a description of the villages as they are today.

In order to count names on households, it was necessary to examine the entire area of each settlement in question. This was accomplished with the aid of topographic maps and by driving along every passable road within the previously mentioned limits of the settlements. This allowed surnames displayed on houses and mailboxes to be counted to derive the proportions of households with Finnish and non-Finnish names as one indicator of ethnic change within the settlements. In this instance, a Finnish name is defined as one that is linguistically Finnish in origin as opposed to Swedish or other Germanic-based names.

Two weaknesses became apparent in the name counting method: a significant number of houses did not display a name at all, making it nearly impossible to determine whether or not the occupants were Finnish, while some houses which displayed non-Finnish names may or may not have contained ethnic Finns since intermarriage and name changing were known to have occurred. Despite these weaknesses, it is believed that the results, taken with other information, would help to indicate ethnic decline. Although four settlements were originally examined, Suomi and Lappe have been chosen for discussion in this report. Unreferenced information in this paper is based upon these field investigations.

The Early Settlements

The Finnish settlements in the vicinity of Thunder Bay, most established in about 1900, grew rapidly until the mid-1930s. The period of most rapid growth extended from 1920 to 1930, during which time the Finnish population increased by more than 100 % (Tolvanen 1987). The early years of the twentieth century saw a dramatic increase in rural settlement as

Port Arthur's Finns were struck with "land fever," and Finns settled in nearly all townships around Port Arthur and Fort William (Figure 1). The largest concentrations, however, were in the townships that were dependent upon the Port Arthur and Duluth Railroad (Gillies, Marks, Lybster, Strange, Pearson, and Devon), in the northern townships (McGregor, Jacques, Gorham, and Ware), and in the townships along the Dawson Road (McIntyre, Dawson Road Lots, Conmee, and Forbes). These settlements came to have names like North Branch, Tarmola, Lappe, Kivikoski, Ostola, Intola, Miller, Alppila, Pohjola, Kaministiquia, Sunshine, Sellars, Leeper, Nolalu,

Suomi, Pearson, Toimela, and Devon (Kouhi et al. 1976) (Figure 1).

The earliest Finnish villages in Ontario were essentially ethnic islands of varying size usually comprised of localities settled almost entirely by Finns who built up a unique vernacular landscape which has clearly been identified as Finnish (Rasmussen 1982; 1985; Varjo 1985). The village limits were generally defined by the rounds of local mail delivery or delineated as the area including all the people who paid taxes for the maintenance of a particular school. Some of these settlements were quite small; however, some were large and often included sections of more than one township.

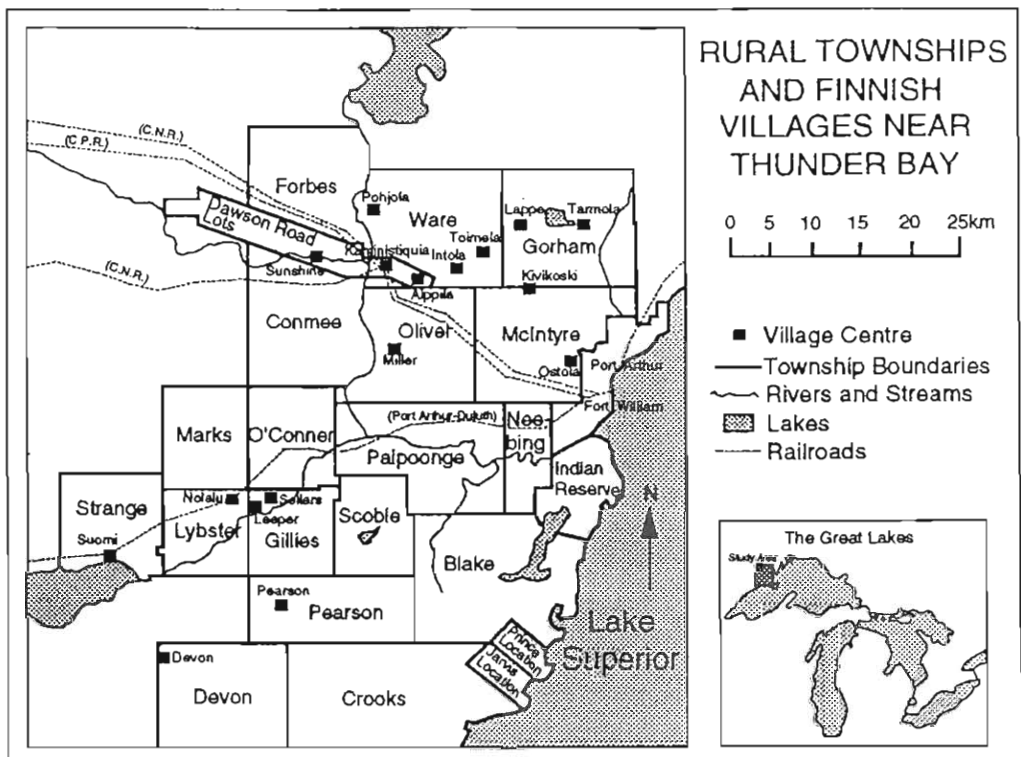

Figure 1. Finnish settlements in rural Thunder Bay

Since residence in the bush made their work much more accessible for Finnish men, many of the settlements were established in areas where forest, road, and mining work were available. Some villages were created specifically as places of agriculture; however, this type of settlement generally occurred later. Land was cheap in Thunder Bay; any male immigrant could apply for a tract of land costing initially a mere total of \$1.50 for 160 acres (65ha). After three years the homesteader could secure a deed if he had cleared and farmed the required 15 acres (6ha) (Huotari 1981).

The social and political life of these villages generally fell into two categories: socialist/communist-oriented activities or church-related functions. This sharp distinction was so apparent that each village was reputed as being composed of either predominantly "Church-Finns" or "Hall-Finns," with a notable animosity between the two groups (Kouhi 1989).

Suomi

The village of Suomi lies approximately 18 km southwest of Nolalu. One of its earliest settlers was Isaac Karila who, in December 1904, took a homestead on the shores of Whitefish Lake in Strange Township, not far from the Port Arthur – Duluth Railroad (Canadian Uutiset 1921; Ilmonen 1926). By 1905, he and his family had built a frame house and soon afterwards were joined by other Finnish settlers.

Along with farming, forestry became the other economic mainstay for Suomi. Between 1905 and 1915, several timber-related businesses were established in the village as a result of the relative ease of shipping on the Port Arthur – Duluth Railroad.

Provincial Pulp and Paper and Great Lakes Paper purchased most of the timber from the Suomi area. A sawmill was owned by local residents, as well as a threshing mill that did custom work for other farms in surrounding townships (Kouhi et al. 1976).

Suomi's first school was built in 1927 but soon burned to the ground. The Finnish socialists were blamed for the fire because of the revolution in Russia which had energized the movement among socialists all over the world, including those of the Finnish ones in Thunder Bay. In Suomi the socialist movement was considered so radical that they would have burned down the schoolhouse rather than allow non-socialist, government-paid teachers to teach classes. Another school was, however, promptly built in place of the first one. All sixty of the students were Finns (Kouhi et al. 1976).

In 1919, Suomi's first post office was set up in Isaac Karila's store. His son was the first postmaster who assigned the name Suomi to the settlement known previously as Wolf Siding (Kouhi et al. 1976). The Nolalu Farmer's Mercantile Co-op opened a branch in Suomi in 1912 which stayed in operation until 1925 (Metsäranta 1989).

As with a number of other rural communities, Suomi was a centre for intense socialist activity. Apparently, because of its relative closeness to the American boundary, Suomi was a popular meeting place for socialists from both sides of the border. A socialist hall, erected in 1921, was well supported by most residents of the community. About 1934, that hall burnt down, but another was soon built where numerous concerts, plays, dances, and many other activities were housed until the structure was torn down in 1950 (Kouhi et al. 1976).

With the beginning of the Depression, the socialist movement in Canada strengthened even more, especially in the village of Suomi. Several active socialists from the community emigrated to the Soviet Union which was then viewed by many as a Utopia for left-wing activists (Kero 1975; Kouhi et al. 1976).

During its later days, Suomi saw an overwhelming number of forest fires, one of which razed the Whitefish Lake area destroying the school and the Whitefish River bridge which had facilitated transport and communications to and from the village. Another fire destroyed much of the timber in Strange Township in 1932 (Kouhi et al. 1976).

Lappe

The boundaries of Lappe are especially difficult to define; however, it is generally accepted that the community included all those lots near the school and those who paid taxes to the Gorham and Ware School No. 1, (Kouhi 1972). Lappe began in 1904 when the first settlers, Kalle and Wilhelmina Ranta, filed their first land claim (Kouhi 1972; Kouhi et al. 1976). The settlement had originally been named Lappi (Lapland), probably owing to its late springs, cold winters, and poor soil. However, an error in spelling by some early postal worker changed the name to Lappe, as it remains today (Huotari 1981).

Lappe, which was wholly Finnish-speaking for many years, was settled as an area of mainly subsistence agriculture supporting the men working in the forest and on road construction. The original settlers moved out to the countryside from Port Arthur and Fort William in response to "land fever" which motivated many people in the region to reside nearer the lumber

camps and road-building sites. They purchased land and worked it whenever they had time.

Families often took care of the animals and crops while the men went to work in the bush. By 1920, much of the suitable land was cleared and cultivated to yield considerable crops of turnips, potatoes, and hay. Chicken farming also became a fairly prosperous industry. Although such agriculture was exceptionally difficult, owing to the rocky, infertile soil in Gorham Township, the Finns usually made good use of their limited resources. At one time, McIntyre River was even used to float local timber to Port Arthur, and a sawmill was built mostly for local use (Kouhi 1972; Kouhi et al. 1976; Huotari 1981).

By 1920, two general stores had been built in Lappe, and a branch of the People's Cooperative was founded in 1935. Mail service, which arrived in the mid-1930s, was originally distributed from the Co-op store. A school was completed in the summer of 1912 across the road from the cemetery (Huotari 1981). When they started school, the children could generally speak only Finnish, but it did not take long for them to learn English. Their parents, however, were not presented with many opportunities to speak English, and, as a result, some never learned it. Although many of the teachers could speak Finnish, classes were always held in English, as required by the Ontario Department of Education. In spite of this, however, Finnish continued to be the language of lunchtime, recess, and social events (Danton 1992).

Unlike Suomi, Lappe was very much a church-oriented community. Antti Kaija, one of the village's earliest settlers, started a Sunday school and choir because of his interest in sustaining the spiritual needs of the Finns. Services were held in various

homes until a Lutheran church was completed in the summer of 1921 in which all services and activities were conducted in Finnish. The earliest pastors travelled by horse and wagon from Port Arthur until Lappe received its own resident preacher in 1932 (Repo and Maunula 1977).

In Lappe, politically speaking, the general rule prevailed that Church Finns were conservative, and non-church Finns (atheists) were Communists. Because of their commitment to communism, several people from Lappe emigrated to the Soviet Union where they were reportedly killed in action against Finland around 1939-40 (Kouhi 1972).

Lappe was well-known for its community activities: both those associated with the church and those connected with the socialists. In the early days of the village, concerts, dances, church services, and plays were held at the school. A socialist hall was soon built in which meetings and dances were also held. However, owing to the village's overwhelming church-oriented population, the hall never became much of a social focus, and the building was eventually torn down in the late 1950s (Huotari 1981).

The Modern-day Villages

At present, relatively few residents of the villages speak Finnish or even claim Finnish ethnicity. The Finnish landscape is on the verge of disappearance as once commonplace features are being replaced by modern structures, while the fields which took so much effort to clear are once again overgrown with scrub timber.

Through the years **Suomi** has developed along different lines from nearby Nolalu which lies only 18 km northeast on highway 588.

Since no one from Suomi is known to drive to Thunder Bay to work on a daily basis, but many from Nolalu do, the commuting zone must end somewhere between the two villages. Farming and bush cutting are no longer economic activities in Suomi; however, the area is rapidly developing into a fairly well-known recreation area along the shores of Whitefish Lake drawing tourists from much of Ontario, as well as from Minnesota and Wisconsin in the United States. A campground/trailer park, a liquor store, and a restaurant make up Suomi's selection of commercial establishments.

A total of 12 permanent homes were counted within the boundaries of old Suomi (Table 1). Although 4 of the 12 (33 %) are Finnish residences, a life-long Finnish resident of the community estimated that, with the development of tourism and the ensuing impermanent and seasonal migration, a mere 5 % of Suomi's population remains Finnish. Only 4 Finns, all over 70 years old, can be identified today in a village that was once wholly Finnish.

Moreover, it is likely that with the development of newer, more impermanent tourist sites along the lake, the percentage of Finns in the local population will continue to decrease.

Lappe's first-, second-, and third-generation Finnish population is perhaps more cohesive than that of any of the other rural communities. The Lappe Lutheran Church, the only remaining functional Finnish church in rural Thunder Bay, has played a key role in keeping this ethnic identity alive. The church's various activities (i.e. Sunday services, choirs, barbecues, and recently organized tours to Finland and Russia) have attracted older Finnish-Canadians, many younger-generation Finns, as well as a few non-Finns in the area. Although

Table 1. Surnames of Suomi and Lappe households

Category	Suomi households			Lappe households		
	Number of houses	% of total houses	% of houses with a name	Number of houses	% of total houses	% of houses with a name
Finnish names	4	33	66.5	27	24	46.5
Non-Finnish names	2	17	33.5	31	28	53.5
No name displayed	6	50	N/A	54	48	N/A
Total	12	100	100	112	100	100

(Source: Field investigations 1992)

the Lappe Lutheran Church is attempting to change its reputation from a Finnish ethnic church to a regular church which anyone can attend, its activities are still strongly Finnish in nature, probably owing to its continuing dominant Finnish congregation, some of whom come from Kivikoski and other nearby settlements to participate.

According to the Pastor of the Lappe Lutheran Church, all church records were kept and services held in Finnish until 1970. Sunday services are held at two times: the first service in Finnish and the second in English for those non-Finnish visitors and younger-generation Finns who prefer to hear the sermons in English. Other than the church, no other Finnish activities or organizations exist in Lappe except for Finnish language courses offered to youngsters at the local school, but outside regular school hours.

Nearly all of Lappe's residents, both Finn and non-Finn, commute to work in Thunder Bay. The village's retail sector is comprised of one grocery store. Agriculture, except for a few private hay fields and cows, is non-existent. Although several of the area's residents are engaged in hauling timber by truck to the mills in Thunder Bay, Lappe's main money-

making ventures are gravel pits, approximately 15 of which, privately owned, provide a living for several families in the village. At the northern boundary of the community a small recreation area is developing on the shores of Surprise Lake where numerous city dwellers are beginning to build cottages.

Of approximately 112 households in Lappe, Finnish surnames appeared on 27. Thirty-one exhibited non-Finnish names, and 54 displayed no name at all (Table 2). This means that 24 % of the total houses bore Finnish names, 28 % were non-Finnish, and 48 % displayed no names at all. Of the total names shown, 46.5 % were Finnish and 53.5 % were non-Finnish. According to local leaders, approximately 10 % of the community's population would be likely to claim Finnish ethnicity.

Conclusion

In Canada Finns settled most heavily along the shores of Lake Superior in the vicinity of Thunder Bay. As in other parts of North America, they established small villages which, with their many social activities, became notoriously Finnish in character.

It is clear from the examples of Lappe and Suomi that the rural Finnish settlements near Thunder Bay have greatly declined in their Finnish culture, social characteristics, and ethnicity. All that is left today are commuter settlements from which the majority non-Finns travel daily to work in Thunder Bay. According to the interviewees, ethnic Finns comprise less than 10 % of the population in both communities. A small recreation industry is developing in Suomi and Lappe, owing to their close proximity to attractive lake resorts; however, very little other economic activity exists in the two villages. Although Lappe hosts several church functions, few activities exist in any of the villages that can today be identified as Finnish.

Summary

As Finns settled along the shores of Lake Superior, they established numerous small, rural settlements which developed into vibrant communities where the language, cultural landscape, and social institutions were uniquely Finnish. Today, however, the Finnish character of these villages has nearly disappeared. This paper discusses some of the changes which have occurred in two of these communities in rural Thunder Bay, Ontario by providing descriptions of what the villages were like during their peak of activity in the early 1900s, and what they are like today, in the 1990s. Social, cultural, and economic activities are considered, as well as ethnicity.

Bay Street, a stronghold of Finnish settlement in Thunder Bay, was renamed Finlandia Street during the annual Finnish Canadian Grand Festival, held in Thunder Bay in the summer of 1994. (SI/VA/539/Kanada)

Literature

- Aaltio, T.:** "A survey of emigration from Finland to the United States and Canada." In: R. J. Jalkanen (ed.): *The Finns in North America: A Social Symposium*, pp. 63–69, Suomi College, Hancock, Michigan, 1969.
- Bell, C.:** "Finland and Finnish emigration, 1880–1892." In: M. Metsäranta (ed.): *Project Bay Street: Activities of Finnish Canadians in Thunder Bay before 1915*, pp. 9–14, Thunder Bay Finnish-Canadian Historical Society, Thunder Bay, 1989.
- Canadian Uutiset:** Suomalainen asutus Port Arthurin rautatien varrella. *Canadian Uutiset*, 6 January (1921): 5.
- Danton, C.:** Finland to Lappe, Ontario: Selma Lampu Hynna. *Thunder Bay Historical Museum Society, Papers and Records*, 20 (1992): 30–36.
- Huotari, A.:** Lappe: The early years. *The Chronicle-Journal*, 12 June (1981): 11.
- Imonen, S.:** Amerikan Suomalaisten Historia. Suom.-Lut. Kustannusliikkeen Kirjapaino, Hancock, Michigan, 1926.
- Kero, R.:** "The background of Finnish emigration." In: R. J. Jalkanen (ed.): *The Finns in North America: A Social Symposium*, pp. 55–62, Suomi College, Hancock, Michigan, 1969.
- Kero, R.:** "Emigration of Finns from North America to Soviet Karelia in the early 1930s." In: M. G. Karni, M. E. Kaups, and D. J. Ollila (eds.): *The Finnish Experience in the Western Great Lakes Region: New Perspectives*, pp. 212–221, Institute of Migration, Turku, 1975.
- Kilpi, O. K.:** "Rural exodus." In: A. W. Høglund (ed.): *Finnish Immigrants in America*, pp. 3–16, Arno Press, New York, 1979.
- Kolehmainen, J. I. and Hill, G. W.:** *Haven in the Woods: The Story of the Finns in Wisconsin*. State Historical Society of Wisconsin, Madison, 1951.
- Kouhi, C.:** "The Finnish Church in Thunder Bay, 1876–1916." In: M. Metsäranta (ed.): *Project Bay Street: Activities of Finnish Canadians in Thunder Bay before 1915*, pp. 31–43, Thunder Bay Finnish-Canadian Historical Society, Thunder Bay, 1989.
- Kouhi, C.:** Lappe. Unpublished paper at the Lakehead University Library, Thunder Bay, Ontario, 1972.
- Kouhi, C., Tolvanen, L., Vainio, T., Kraft, M., and Albertson, K.:** *A Chronicle of Finnish Settlements in Rural Thunder Bay*. Thunder Bay Finnish-Canadian Historical Society, Thunder Bay, 1976.
- Metsäranta, M.:** "Pre-World War I co-operative store ventures." In: M. Metsäranta (ed.): *Project Bay Street: Activities of Finnish-Canadians in Thunder Bay before 1915*, pp. 207–214, Thunder Bay Finnish-Canadian Historical Society, Thunder Bay, 1989.
- Rasmussen, M. A.:** Finnish settlement in rural Thunder Bay, Ontario, Canada. *Siirtolaisuus – Migration*, 9 (1982):4, 3–15.
- Rasmussen, M. A.:** Finnish settlement in rural Thunder Bay, Ontario, Canada. *Nordia*, 19 (1985):2, 72–80.
- Repo, G. and Maunula, W. L.:** *Sixty Years of God's Grace. A Brief History of Lappe Lutheran Church*. Thunder Bay, 1977.
- Timothy, D. J.:** *Ethnic islands in the Thunder Bay frontier: A study of four Finnish villages*. Unpublished master's thesis. Department of Geography, University of Western Ontario, London, 1993.
- Tolvanen, A.:** Population development of Finns in Port Arthur. *Polyphony*, 9 (1987):2, 43–45.
- Varjo, U.:** Development of Finnish communities in the vicinity of Thunder Bay, Ontario. *Nordia*, 19 (1985):2, 81–113.
- Wargelin, J.:** *The Americanization of the Finns*. Finnish Lutheran Book Concern, Hancock, Michigan, 1924.
- Wasatjerna, H. R.:** *History of the Finns in Minnesota*. Minnesota Finnish-American Historical Society, Duluth, 1957.

Maahanmuuttajille koulutuksesta perusvalmiudet

— tukea tarvitaan jatkossakin

Minna Domander

Suomessa asui joulukuun 1994 alussa 61 326 ulkomaan kansalaista, joista venäläisiä 7540, virolaisia 7248, neuvostoliittolaisia 6990, ruotsalaisia 6693, somalialaisia 3493 ja jugoslavialaisia 2243. Ulkomaalaisväestön osuus koko väestöstä oli noin 1,1 prosenttia. 1990-luvulla maahantulijat ovat olleet pääasiassa inkerinsuomalaisia paluumuuttajia (noin 10 000), pakolaisia (noin 10 000) ja suomalaisen kanssa avioituneita sekä tänne työhön tai koulutukseen tulleita.

Sopeutumisen helpottamiseksi ulkomaalaisille on järjestetty maahanmuuttajakoulutusta, joka on suunnattu pääasiassa aikuisille pakolaisille, mutta mahdollisuuksien mukaan myös muille maahanmuuttaville aikuisille. Opetus sisältää mm. suomen tai ruotsin kieltä, yhteiskunta- ja kulttuuritietoutta sekä työharjoittelua.

Kielitaito keskeinen tavoite

Siirtolaisuusinstituutissa äskettäin valmistuneen tutkimuksen mukaan maahanmuuttajakoulutuksen opiskelijat olivat hyvin yksimielisiä tämän koulutuksen tavoitteista. Ensisijaisena tavoitteena pidettiin kielen oppimista, koska sen

avulla on helpompi ilmaista mielipiteitään, saada töitä ja solmia sosiaalisia suhteita suomalaisten kanssa. Toiseksi tärkeimpänä koettiin työnsaanti ja kolmantena suomalaisten tapojen ja yhteiskunnan toimintamallien oppiminen. Vietnamin kieliset poikkesivat muista siinä, että heillä työnsaanti oli ensisijainen tavoite ennen kielen oppimista. Kielitaito on myös keskeinen opetushallituksen maahanmuuttajakoulutukselle asettama tavoite. Kielen avulla maahanmuuttajista voi tulla täysivaltaisia toimijoita suomalaisessa yhteiskunnassa. Mikäli maahanmuuttajalla ei ole kielitaitoa, koulutusta eikä työkokemusta on työllistyminen vaikeaa ja heikon työllisyystilanteen vallitessa lähes mahdotonta.

Yleensä maahanmuuttajakoulutukseen oltiin tyytyväisiä. Kielen oppimisen ohella sen hyvinä puolina pidettiin suomalaisen kulttuuriin perehtymistä ja muiden ihmisten tapaamista sekä hyviä opettajia ja opetusmetodeja. Venäjän-, albanian- ja vietnamin kieliset ilmoittivat hyötynensä etenkin työharjoittelusta. Pettyneimpiä sen sijaan olivat islamilaisen ja afrikkalaisen kulttuuripiirin alueelta tulleet. Syynä tähän lienee vaikean työllisyystilanteen ohella tapojen erilaisuus ja vaikeudet työharjoittelupaikkojen järjestämisessä. Kaikesta päätellen näitä ryhmiä kohtaan tunnetaan eniten ennakkoluuloja erilaisten tapojen ja ulkonäön vuoksi. He olivat myös joutuneet kiusatuiksi muita useammin. Sen sijaan

FM Minna Domander toimii tutkijana Siirtolaisuusinstituutissa Turussa. Artikkelin tiedot perustuvat joulukuussa ilmestyneeseen tutkimukseen "Kulttuuritausta ja maahanmuuttajakoulutuksen tuloksellisuus".

vietnamilaiset eivät erilaisesta ulkonäöstään ja tavoistaan huolimatta kokeneet tulleensa kaltoin kohdelluiksi tai sitten he eivät kertoneet kielteisistä kokemuksistaan.

Mitä koulutuksen jälkeen?

Maahanmuuttajakoulutuksen suorittaneiden tilanne oli vaihteleva. Noin puolet oli työttömänä, neljäsosa opiskelemassa ja joka kymmenes työssä. Loput olivat äitiyslomalla, eläkkeellä tai heidän toiminnastaan ei ollut tietoa. Keskeinen tekijä työllistymisessä oli maahanmuuttajakoulutuksen aikana tehtävä harjoittelujakso, jonka avulla pääosa työssä käyvistä oli saanut työpaikan. Työhön sijoittuminen oli tapahtunut pääasiassa matalapalkkaisille, vähän koulutusta vaativille ja heikosti arvostetuille aloille. Enemmistö vakituksessa työpaikassa olevista oli vietnaminkielisiä. Heidän työllistymiseensä oli vaikuttanut maahantuloajan kohdan hyvä työllisyystilanne ja työnantajien positiiviset ennakkokäsitykset. Arabiankieliset olivat enimmäkseen työttöminä ja somalinkieliset koulutuksessa.

Suurin osa Suomeen muuttaneista aikuisista oli saanut jotakin koulutusta ennen muuttoaan. Lähtömaassa saatu ja Suomessa maahanmuuttajakoulutuksen jälkeen käyty koulutus tukevat myös toisiaan melko hyvin. Työvoimatoimisto toimii tässä kontrollin toteuttajana, jolloin heidän kauttaan järjestetyillä kursseilla ei pääse syntymään kurssikierteitä. Ajan kuluessa nähdään ehkä Suomessakin Ruotsin kaltainen ilmiö, jossa jotkin akateemisesti koulutetut maahanmuuttajat ovat suorittaneet useita eri yliopistotutkintoja uudessa asuinmaassaan, mutta jääneet vaille työkokemusta. Tämä vähentää koulutuksen yhteiskunnallisia ja yksityisiä tuottoja, vaikka saattaakin toimia selviytymisen keinona.

Haaveista realismiin

Maahanmuuttajakoulutuksen suorittaneiden maassaoloaika on yleensä pidempi kuin koulutuksessa vielä olevilla. Maahanmuuttajakoulutuksessa on jo saatu uusia tietoja ja taitoja. Näin myös akkulturaatio-prosessi on eri vaiheessa. Asenteiden muuttuminen näkyy kärjistyneimpien mielipiteiden vähentymisenä sekä omasta maasta ja sen kansalaisista että vastaavasti Suomesta ja suomalaisista. Toisaalta näkyy myös liiallisten odotusten poistuminen verrattaessa vielä maahanmuuttajakoulutuksessa oleviin. Liian suurten odotusten tilalle on osalla vastaajista tullut realismi ja joillakin syvä pettymys.

Kulttuuritaustan yhteys maahanmuuttajakoulutuksessa ilmenee pitkälti siten, että mitä erilaisempi maahantulijan kulttuuri on sitä kauemmin sopeutuminen kestää. Näin ollen myös maahanmuuttajakoulutuksen tulokset, joihin henkinen hyvinvointikin kuuluu, saattavat näkyä heidän kohdallaan myöhemmin. Vaikka esimerkiksi vietnaminkieliset ovat sijoittuneet hyvin koulutus- ja työmarkkinoille, jolloin heillä ulkoisesti tarkastellen on asiat hyvin ja maahanmuuttajakoulutus vaikuttaa tulokselliselta, saattaa henkinen tila olla hyvin erilainen.

Syrjäytyminen vaarana

Maahanmuuttajakoulutuksen tavoitteet ovat yhdenmukaiset niin koulutusta antavilla kuin sitä saavillakin kielen ja yhteiskunnan tuntemuksen osalta. Myös oppimistulokset vaikuttavat näiltä osin hyviltä. Huonoimmat tulokset on oppilaiden mielestä saavutettu työharjoittelussa, erityisesti arabian- ja somalinkielisten kohdalla. Vieraimmista kulttuureista tulevien koulutukseen pitäisi kiin-

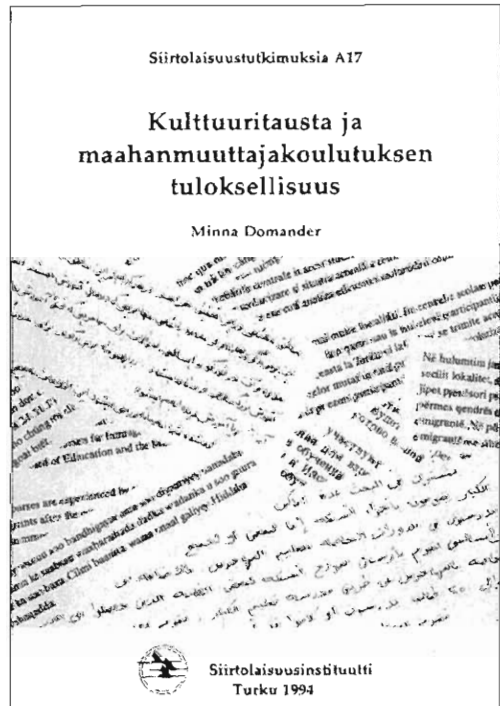
nittää nykyistä enemmän huomiota ja pyrkiä korostetusti järjestämään työharjoittelua, jottei tapahtuisi syrjäytymistä.

Maahanmuuttajakoulutuksessa ulkomaalaiset voivat olla vuorovaikutuksessa suomalaisten ja muiden eri kulttuurien edustajien kanssa. Tämän koulutuksen avulla heillä on mahdollisuus saada tarvittavat välineet akkulturaatioprosessin suotuisaan kehittymiseen, mikäli näitä välineitä — kieltä ja yhteiskun-

nan tuntemusta — ei muuta kautta ole saatu. Tätä kautta heillä on mahdollisuus tulla suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Mutta maahanmuuttajakoulutuksen jälkeenkin pitäisi olla mahdollisuus tukeen kieliopetuksen ja muun opetuksen muodossa, jotta tänne muuttaneille syntyisi kontakteja suomalaisiin ja muihin ryhmiin. Tällöin syrjäytymistä pystyttäisiin ehkäisemään paremmin.

Kulttuuritausta ja maahanmuuttajakoulutuksen tuloksellisuus

- Miten maahanmuuttajakoulutuksen käyneet sijoittuvat koulutus- ja työmarkkinoille?
- Miten maahanmuuttajakoulutuksen yleiset tavoitteet on saavutettu sen kanssa tekemisissä olevien ihmisten näkökulmasta?
- Ovatko koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden tavoitteet samat kuin opettajien ja opetushallituksen?
- Millaisia ongelmia eri ryhmillä on maahanmuuttajakoulutuksessa ja sen jälkeen?
- Syntyykö maahanmuuttajakoulutuksen jälkeen "kurssikierteitä"?
- Mitkä ovat maahanmuuttajakoulutuksen ongelmakohtat?

Hinta 70 mk + postikulut

tilaukset: Siirtolaisuusinstituutti, Piispankatu 3, 20500 Turku

puh. 921-23 17 536, fax 921-23 33 460

Tutkijaverkosta koolla Siirtolaisuusinstituutissa

Osmo Virrankoski

Siirtolaisuusinstituutin suojissa kokoontui parisenkymmentä tutkijaa eri puolilta Suomea muuttoliikkeiden ja etnisyyden tutkijaverkoston (MEV) seminaariin 15.12.1994. Osallistujien roolia voitaisiin luonnehtia sanolla antava ja saava – sananmukaisesti – sillä ohjelma oli suunniteltu juuri näin.

Seminaarin joustavana puheenjohtajana toimi instituutin va. johtaja Krister Björklund. Aamupäivällä tutustuttiin alalla julkaistuihin tuoreisiin tutkimuksiin ja vireillä oleviin hankkeisiin vastuuhenkilöitten esittelemänä. Kuullun perusteella voi väittää, että muuttoliike- ja erityisesti pakolais tutkimusta harjoitetaan vireästi. Se on tieteenala- ja näkökulmaotteiltaan monipuolista, mitä osoittaa seminaarin osanottajien vaihteleva tieteenalakoulutus ja toimintataustat. Seminaari ei antanut mitään ”julkilausumaa”, mutta esitellen joitakin ajatuksia, joita keskusteluissa ja alustuksissa nousi esiin.

Maahanmuuttajat kuuluvat vähemmistöön kaikkialla lähes aina. Tästä syystä he kokevat monentasoisia ongelmia, mutta myös jopa vastuuntuntoiset ja moraalliltaan kelvolliset viranomaiset ja yksittäiset virkamiehet kohtaavat maahanmuuttajien vastaanotossa, sopeutumisessa ja sopeuttamistoimien etsimisessä pulmia ja ristiriitaa. Piilorasimistakin on tuoreita esimerkkejä, joihin korkea virkamiesten toimien laillisuutta valvova viranomainen on joutunut puuttumaan.

Ristipainetta aiheuttavat: 1) velvollisuus toimia moraalisesti oikein ”kantilaisen kategorisen imperatiivin” ja YK:n ihmisoikeusjulistuksen mukaan (viime mainittuun Suomikin on sitoutunut); 2) moraalinen paniikki ”pakolaisluvasta” aiheutuvien kansallisesti hallitsemattomien etnourhkien edessä; 3) virkamiesten omien ennakkoluulojen sekoittaminen julkisilla normeilla säädeltyihin menettelytapoihin; ja 4) suomalaisten maahanmuutto-virkamiesten tavat ja tottumukset suhtautua ennakkoluuloisesti kyräillen meillä

harvinaisiin muukalaisiin (onhan Suomi edelleen Euroopan ehkä homogeenisin kansa).

Tutkimusten mukaan median osuus ulkomaalaiskäsitysten jakelussa ja arvostusten muodostumisessa on suuri. Median toimituspolttikasta päättävät, ohjelmien tuottajat ja niitä toteuttavat toimittajat, eivät voi eivätkä saa olla sosiaalisten ja moraalisten verkostojen ulkopuolella. Totuutta voi tuottaa, toimittaa ja valikoida rajoitetun ajan, tilan ja resurssien puitteissa monella tapaa.

Suomen harjoittamasta väestöpolitiikasta vastaa ensisijaisesti poliittinen taso. Yksittäiset tutkijat eivät voi tarkalleen sanoa, kuinka paljon ulkomaalaisia maahamme mahtuu ja kuinka paljon heitä olisi vuosittain vastaanotettava. Mutta tuskinpa kukaan kannattaa hallitsematonta ”kaikki rajat auki” -periaatettakaan, sillä maahanmuuttaneille on myös taattava tietyt minimitasoiset ihmisarvoiset olosuhteet ja kohtelu. Ulkomaalaisten sopeutumisprosessiin (mm. sosiaaliseen, kulttuuriseen, koulutukselliseen ja työllistymiseen liittyvään) tutkijat voivat paneutua ja antaa panoksensa, kuten tässäkin seminaarissa kuultu monien hankkeitten esittely osoittaa. Maahanmuuttajien omaa kulttuuri-identiteettiä tulisi moniarvoisen yhteiskunnan kaikin keinoin tukea ja turvata.

Iltapäivällä tutkijoita tutustutettiin Jouni Korhisaaren asiantuntevalla opastuksella internet-verkostoon, sen soveltamiseen ja käyttöominaisuuksiin. Päivänmittaisessa tapaamisessa tahtoo osanottajilla olla väkistenkin asiaa ja kerrottavaa yli varatun ajan, mutta kuitenkin seminaari oli tehokas ja antoisa tapaaminen. Illanistujaisissa yhteenvetona monien ajatuksena oli, että saman aiheen ympärille mahtuu tutkittavaa ja tutkijoita, vaikka tieteenalaintressit poikkeavatkin toisistaan. Tästä syystä ongelmat ja keskustelut ovatkin mielenkiintoisia, koska sama aihe yhdistää. Tällaisia tapaamisia tarvitaan jatkossakin. Järjestäjille vielä kertaalleen post-kiitokset.

Sverigefinnarnas skolfrågor och etniska mobilisering tvärvetenskapligt granskad

Man kan vara tvåländare också... Sverigefinnarnas väg från tystnad till kamp. Peura, Markku & Skutnabb-Kangas, Tove (red.) Sverigefinländarnas arkiv. Stockholm 1994. 189 s. ISBN 91-971 351-2-7.

Sverigefinländarnas arkiv har under arkivchefen Erkki Vuonokari initierat en rad olika projekt om sverigefinnarna. I början på hösten kom ytterligare en utmanande antologi, **Man kan vara tvåländare också...** Detta är en slutrapport från ett projekt som påbörjades av den i projektets initialskede avlidne Kerttu Bruun. Forskare från olika beteendevetenskapliga discipliner, dit även lingvistiska inriktningar kan räknas, beskriver sina respektive delstudier. Boken handlar denna gång främst om finskspråkiga elever och deras föräldrars mödosamma vandring mot tvåspråkighet. Bokens titel har lånats av en av de deltagande eleverna, som med denna språkliga innovation, *kaksimaalainen/tvåländare*, gav uttryck för att de finska rötterna och det nuvarande livet i Sverige ger en dubbel tillhörighetskänsla.

Boken består av åtta kapitel. Flera av de namnkunniga personer som diskuterat sverigefinska skolfrågor under ett par decennier återfinns i boken: Tove Skutnabb-Kangas är medförfattare i fyra kapitel, Markku Peura i tre, dessutom bidrar Ingegerd Muncio, Pertti Toukoma, Olli Kuure och Tomas Rosenberg.

Ett återkommande tema är svenska myndigheters ovilja att antingen arbeta i ett språkbevarandeperspektiv eller att helt enkelt förstå det sverigefinska minoritetsperspektivet med (två-)språkliga förtecken. Tonen slås an redan i inledningen, som bl a beskriver de svårigheter och oväntade bakslag som projektets finansiering drabbades av i initialskedet.

En cirkelgång

I **kapitel ett** (Peura & Skutnabb-Kangas) beskrivs projektets ursprungliga syften och planer för de olika delprojekten. Avsikten var att tvärvetenskapligt beskriva sverigefinnarna, utan kopplingar till den tidigare dominerande problem- eller "eländighetsforskningen". Projektets forskningspolitiska vikt underströks av att arbetet var knutet till Sverigefinska Föreningars Riksförbund (senare Sverigefinska Riksförbundet) och dess forskningspolitiska grupp. Bakgrunden var bl a att argument förts fram från majoritetshåll som hänvisade till

bristen på forskningsunderlag för de krav som sverigefinnarna som grupp framställde till politiker. Effekten blev dock inte den förväntade: från samma håll hördes nu kritik för att denna forskning inte var "objektiv". Författarna har kallat denna cirkelgång för en Moment 22-situation.

Svenska politikers förhållningssätt har också kopplats till den mer offensiva politiken bland sverigefinnar: författarna har antagit att man på ansvarigt politikerhåll inte har velat se en majoritetskritisk forskning. Den person som speciellt lyfts fram för sin kovändning är dåvarande arbetsmarknadsministern Anita Gradin, som först besvarade ansökan med ett positivt brev, men senare avsåg begäran. Detta trots ingripanden från bl a generaldirektören för Invandrarverket, Kjell Öberg och positiva sakkunnigutlåtanden. Anslag erhöles dock från forskningsråd i Sverige och Finland, men de ursprungliga planerna fick överges och en nedbantad plan följdes. Projektets utgångspunkter var följande (summerade här): 1) den sverigefinska skolfrågan är en konflikt som tidvis utgjort en politisk belastning på det svenskfinska samarbetet, 2) konflikten tillspejdas av bristen på kunskap: myndigheterna vill ha kunskapsmässig säkerhet och inte motstridiga uppgifter, 3) konflikternas och de motstridiga uppgifternas karaktär ska belysas i projektet genom ökade insikter, 4) projektet utgår ifrån att skolfrågan har samhällsrelig vikt, som ska studeras ur flera discipliners synvinklar; olika discipliners teoretiska förutsättningar iaktas, i samverkan med de andra disciplinernas förutsättningar.

Man ville dessutom låta de studerade sverigefinnarna själva komma till tals. Man ville studera finska elevers språkkunskaper och språkstrategier. Man ville även inkludera föräldrarna, studera finska problembarn och belysa detta genom att studera den finskspråkiga minoritetens mobilisering. Man ville studera policybeslut på lokalnivå, hur föräldrarna uppfattar verkligheten i skolan och hur de lyckas påverka beslutsprocessen. Man ville slutligen låta studierna representera både mikro- och makroperspektiv. Detta förverkligades i olika grad i delprojekten. Man fick avstå från det djupa samarbete man planerat, samt integrera några av de ursprungliga delprojekten på så sätt att vissa moment uteslöts och andra projekt knöts ihop.

Behövs det en etnisk politisk inriktning?

I **kapitel två** beskriver Markku Peura den sverigefinska gruppens utveckling från enskilda flyttare till en mer kollektiv etnisk minoritetsgrupp. Flyttningen från enspråkig finsk majoritetsmiljö på landsbygden till en svenskspråkig stadsmiljö i minoritetsställning ges som en fond. Den svenska statens

assimilativa förhållningssätt liksom dess mer stödjande inställning tas upp. De beskrivs på en kontinuerlig skala som Skutnabb-Kangas tillämpat i flera språkkontaktsituationer. Den för sverigefinernas etniska mobilisering centrala skolfrågan tas upp särskilt. Peuras eget stöd för Eskilstunas finskspråkiga föräldrar i en kritisk situation kring valet 1988 lyfts fram – vid denna tidpunkt hade de svenska skol- och kommunala myndigheternas pendel svängt mot en öppet bromsande politik igen: ett par viktiga tjänster för sverigefinska elever drogs in, bl a då en handfull finska socialdemokratiska företrädare röstade enligt politisk färg, inte enligt den sverigefinska gruppens önskemål. Ett resultat var att man i Eskilstuna bildade ett lokalt invandrarparti.

Hörs de som har en annan uppfattning?

Det tredje kapitlet är skrivet av statsvetaren *Ingegerd Muncio*, som beskriver hur det politiska och förvaltningsmässiga arbetet, speciellt skolfrågan och finskan i den, utvecklades under 1970- och 1980-talen. Hon ägnar särskilt intresse åt de politiska målsättningarna och hur föräldrarna till finska barn (inte) förmått påverka beslut som rör deras barn. Hon har använt offentligt material i Eskilstuna kommuns handläggning av skolfrågor och intervjuer med lärare och finskspråkiga föräldrar i Eskilstuna.

Hennes genomgång av förutsättningarna för beslut och den politiska och förvaltningsmässiga atmosfären i Sverige ger en nödvändig bas för förståelsen av den svenska debatten i skolfrågan. Förändringar i samhällets förvaltningsideologi – från styrning uppifrån till decentralisering och brukarinflytande (här = föräldrar, barn) – och ekonomiska förändringar har inträffat parallellt med den pågående diskussionen om finskans rättigheter. Den stora kullen finska invandrabarn kom under en ekonomiskt expansiv period, då skolan fick växa med ökade anslag, utan att det inkräktade på den befintliga personalens (bl a svenska lärares) revir. När förutsättningarna förändrades, ändrades även inställningen till finskan från stöd till motstånd. Administrativ målstyrning på högre lokala nivåer har bortsett från pedagogiska ideologier och hänsyn till föräldrarnas och barnens väl.

Muncio delar in perioden enligt myndigheternas förhållningssätt till de finska föräldrarna: motpart, medpart och sist icke-part. Hon konstaterar torrt att den socialdemokratiska retoriken om brukarinflytande snarare får betraktas som en terminologisk övning, än att man skulle ha gett föräldrar reellt inflytande på den politik som berört deras barn. I den grundliga empiriska beskrivningen vi-

sas på ett för Eskilstunas skolmyndigheter och -politiker föga smickrande sätt, hur finskan understöddes under 1970-talets första hälft – vilket berodde på att förändringsförslag främst kom från skolfolk som arbetade efter effektivitetsprinciper, dit undervisning på finska räknades i detta skede. Finskan förhindrades från att utvecklas under 1970-talets senare hälft, och motarbetades samt avvecklades under 1980-talet. Decentraliseringen av beslutsfattandet till kommunalnämnderna ledde lika litet som den föregående centraliseringen till föräldrarnas ökade inflytande. Enskilda aktörer har haft en stor roll, men det finns strukturella drag som kan generaliseras till andra kommuner i Sverige. Enligt Muncio styr i bakgrunden en svensk etnocentrism, som sätter svenskspråkighet före tvåspråkighet. Även personalintressen diskuteras: under nedskärningsperioder har prioriteringarna varit positiva för de svenska lärarna, medan hemspråkslärare antingen fått ta uppgifter de inte är kvalificerade för eller lämna skolarbetet. Muncio noterar också att de finska föräldrarna emellanåt varit splittrade; detta delvis till följd av den administrativa strategi som tjänstemän/kvinnor och politiker i kommunen använt sig av.

Muncios artikel ger en rättfram och skärskådande bild av hemspråksreformens icke-genomförande, dess stagnation och administrativt styrda fall. Den pluralistiska synen inom en central kultur- och språkgenererande sektor av samhället, skolan, tycks ha blivit mycket kort i Sveriges historia. Vissa avgörande händelser som ledde till nedgången och motarbetandet av finskan i Eskilstuna daterar Muncio till så tidigt som 1976, dvs i stort sett i samma andetag som hemspråksreformen skulle sjösättas. Muncio ser ett litet hopp i den utveckling, som paradoxalt nog kom att inledas av den borgerliga regeringen under 1990-talets början: marknadsideologin gav friskolorna utrymme. En tvåspråkig sverigefinsk skola har startats även i Eskilstuna, inte minst tack vare föräldrarnas initiativkraft.

Psykologiska tvångsmedel till assimilation

Kapitel fyra behandlar mänskliga språkliga rättigheter (*Skutnabb-Kangas*) och hur invandrade språkliga minoriteter förhåller sig till dessa. Skutnabb-Kangas kopplar i denna artikel den sverigefinska verkligheten till strukturer i internationella, språkligt och etniskt ojämlika förhållanden. Den internationella infallsvinkeln ger henne möjlighet att se teoretiska lösningar även på de sverigefinska problemen gentemot majoriteten. I samarbete med Robert Phillipson har Skutnabb-Kangas i olika sammanhang förespråkade språkliga mänskliga rättigheter, som har fyra grundläggande drag: 1) rätt

att identifiera sig med sitt/sina modersmål och få denna vilja accepterad, 2) rätt att lära sig sitt/sina modersmål fullständigt, 3) rätt att använda sitt/sina modersmål i de flesta officiella situationer, 4) rätt att lära sig minst ett av de officiella språken i det land där hon bor.

Artikeln är en komprimerad beskrivning av internationella konventioner i ett fyrfält, baserat på axlarna explicit vs. implicit och kontinuet förbud/stöd till minoritetsspråk. FN:s artiklar hamnar t ex i en minimalistisk position: de garanterar inga rättigheter, de "halvexplicit förbjuder diskriminering på grund av språket." (s. 75). Hon diskuterar också varför Sverige inte vill ge minoriteter språkliga rättigheter; huruvida språk är ett krav för en etnisk minoritets existens; hur yttre, fysiska tvångsmedel att assimilera minoriteter ersatts av psykologiska medel. En röd tråd i hennes resonemang är majoritetens förhållningssätt till minoritetens kunskap, språkliga och kulturella arv; den betraktar dessa som ett handikapp, inte en rikedom, vilket yttrar sig i lingvicism (språklig diskriminering) i olika former.

En sverigefinsk kommunikationsstrategi?

I **kapitel 5** redogör *Olli Kuure* för projektet Sverigefinska ungdomars kommunikationsstrategier. Ungdomarna i finskspråkiga klasser i Botkyrka och Upplands Väsby i Stockholmsområdet ingick i studien. Andelen finskundervisning skiljer sig åt i kommunerna, speciellt på högstadiet, där man i Botkyrka har mer finska som undervisningsspråk. Timantalets och vistelsetiderna i Sverige betydelse betonas av Kuure, men de är inte de enda faktorer som avgör den språkliga utvecklingen hos sverigefinska ungdomar. I artikeln hänvisas också till en artikel i vilken elevernas skriftliga och talade produktion analyserats, inom det s k PROSSA-projektet (Projektet studier över svenska som andraspråk i skolan, Institutionen för nordiska språk i Uleåborg). Den artikeln finns emellertid inte med i denna slutliga volym.

Kuure redogör för fem lärares intervjuvar (tre finskspråkiga, två svenskspråkiga) om sverigefinska ungdomars språkanvändning och uppförande. Lärarna har jämfört eleverna med enspråkiga svenskspråkiga och finskspråkiga. Deras omdömen baserar sig på egna erfarenheter om eleverna, men generaliseringar görs om hela gruppen. Flera lärare menar att det finns skillnader mellan de enspråkiga grupperna och de tvåspråkiga sverigefinska eleverna, både positiva (uppförande, diskursiva drag) och negativa ("fattigare" ordförråd, mindre varierad stil i uppsatser). Gentemot de finskspråkiga elever som gått i svenska klasser,

betraktas de som gått i finskspråkiga klasser som öppnare, med större distans till sig själva: de som gått i svenskspråkiga klasser, speciellt flickor, försöker dölja sin bakgrund tydligare, enligt lärarintervjuerna. Denna typ av generalisering bör man dock kontrollera med annat material. Lärarna diskuterar också om de själva använder en tvåspråkig undervisningsmetod. Ett huvudsyfte tycks vara implicit i såväl enkätfrågorna (28 st.) som i svaren: hur snart kan man undervisa helt på svenska?

Generellt tycks en grundlig förbättring av kunskaperna i svenska ske på högstadiet fram till nionde klass, då svenska, fr a i Upplands Väsby, i stort sett blivit det enda undervisningsspråket. Enligt läraresvaren prioriteras lexikala färdigheter som gör det möjligt för eleverna att klara sig även på gymnasienivå. Flera av lärarna i icke-språkliga ämnen låter sina egna lektioner bli språkligt inriktade. Bland de svenska lärarnas svar kan noteras att finskt tal under deras lektioner anses vara oartigt och icke önskvärt. Typiska drag för tvåspråkiga elever, bl a en rakare stil i umgänget med lärarna, diskuteras speciellt i artikeln. Denna aspekt har studerats i andra artiklar av Kuure m fl och beskrivs som en egen sverigefinsk kommunikationsstrategi. Av lärarna uppfattas den emellanåt som charmig. Andra lärarkommentarer säger att det inte är enbart sverigefinska ungdomar som har det nämnda typiska draget, utan en allmän förändring bland ungdomar kan ha inträffat. Lärarnas kommentarer om de språkliga dragen utgår ofta från uppsatser eller skrivna data. Den muntliga framtoningen anser både finska och svenska lärare vara i stort sett som hos enspråkiga, även om ordförrådet anses vara mer begränsat i finska hos de tvåspråkiga än hos enspråkiga finska elever.

De fem lärarnas åsikter till trots får man t ex inte klart för sig om de olika skolorna i Upplands Väsby och Botkyrka spelar någon roll. Lärarna uttalar sig ofta generellt, t ex om finskans utveckling hos eleverna, även när man inte har dem i finska, eller saknar erfarenhet eller kunskap om finska elever i Finland. Det är därför svårt att se hur deras intervjuvar förhåller sig till elevernas reella beteende. Det kapitel som fallit bort, med lingvistiska analyser, hade onекligen behövts i boken, för att relatera läraresvaren till individ- och gruppnivå bland eleverna. Kuures sammanfattning av resultaten bekräftar det som tidigare och senare påpekats: en konsekvent tvåspråkig undervisning ger en gedigen grund för eleverna i både svenska och finska.

Den etniska mobiliseringen

Skutnabb-Kangas har skrivit **kapitel 6**, om sverigefinnarnas etniska uppvaknande. Kapitlet är ett för-

sök att heltäckande beskriva dels hur det kommer sig att sverigefinnarna inte kommit bättre till tals i sin utveckling från en assimilationsutsatt grupp till en som börjat försvara sina etniska drag, dels ger det en teoretisk mall för själva beskrivningen. Som empiriskt material används intervjuer med de ungdomar och föräldrar som deltog i den språkliga undersökningen. Hon definierar centrala begrepp, t ex minoritet, etnisk grupp, etnonym, integration, etnisk identitet och kulturell kompetens, på ett ofta hållbart sätt. Med utgångspunkt i Erik Allardts & Christian Starcks kriterier anges grunderna för vad som kan räknas som etnisk grupp. Denna indelningsbas återkommer på ett naturligt sätt i andra definitioner. Definitioner av grupper uppfattning om sig själv enligt etniska (etnonym), politisk/territoriella (politonym), toponym (namn på territorium) eller språkliga kriterier (lingvonym), ger ledtrådar till sverigefinnarnas beteende.

En central och enligt mitt synsätt korrekt iakttagelse är, att sverigefinnarna tagit steget från assimilerad grupp till en som är färdig för integration – i den bemärkelsen att de anpassar sig och vill bevara egna etniska, kulturella och språkliga drag – men den svenska synen tillåter endast assimilation. I praktiken avkrävs sverigefinnarna inte endast anpassning, utan även att de ursprungliga dragen antingen förpassas till hemmen, 'privatiseras', eller överges. Speciellt för den andra generationen bereder detta problem, då de har en utvecklad dubbel kompetens att välja sina typiska drag. Skutnabbs-Kangas menar att de officiella honnörsorden med bl a aktiv tvåspråkighet och tvåkulturell kompetens börjar uppfyllas av sverigefinnarna, men att de inte accepteras av majoritetssamhället. Den del av den etniska, kulturella och språkliga kompetensen som finskan och finskhet står för, anses alltför utgöra en brist av majoritetssamhället. Sverigefinnarna själva har börjat se dem som en tillgång i den nuvarande fasen av sin integration. En faktor, som hon själv påpekar, verkar inte fångas upp av hennes tolkning och teoretiska ram: de officiella och privata ståndpunkter som majoritetsindivider uttrycker för en acceptans av tvåsamheten. Hon menar dock att detta inte är typiskt och det inte genomsyrar det svenska majoritetssamhället. Denna artikel förtjänar att uppmärksammas av dem, som är intresserade av den latenta konflikt mellan svenska anpassningskrav och önskan att bibehålla egna drag bland de minoritetsgrupper som lever i Sverige.

Stereotypier – verklighet

Samhälls- och beteendevetarna *Tomas Rosenberg* och *Pertti Toukoma* tar i **kapitel sju** upp

problem som var orsaken till viss del av forskningsprojektet och dess syften: alkoholforskning och sverigefinnarnas förhållande till alkohol, speciellt dess roll för männens anpassning i Sverige. Bakgrunden till männens anpassningssvårigheter står att finna i olika faktorer, som dels är kulturella/könsrollsbedingade, dels förorsakade av sociala förändringar, t ex den forcerade strukturovandlingen i Finland. Författarna har som en utgångspunkt tagit könsrollerna, som tycks ge en delförklaring till männens alkoholproblem och till varför pojkar i senare generationer ärver och underhåller den marginalisering som drabbat fäderna. Spritens roll i Eskilstunas sverigefinnars liv har kartlagts i intervjuer med 'vanligt folk' och med hjälp av funktionärer inom skola, förvaltning, sociala servicefunktioner mm. Man söker bl a kommentarer till en förhärskande stereotypi om den finske mannen: den ensamme och marginaliserade gatufinnen. Man påpekar att den tillsammans med den andra stereotypen, den tuffe machotypen, leder till en konflikt med bilden av den svenska och den nya mansbilden, en konflikt som ställs på sin spets i familjelivet, där mannens och kvinnans olika framgång i det svenska samhället konfronteras.

Författarna diskuterar stereotypier och hänvisar till tankegångar i den symboliska interaktionismens anda, att "om en situation definieras som verklig, blir den verklig i sina konsekvenser" (fotnot 12, s. 153), dvs här den självuppfyllande profetian om finska mäns alkoholproblem. Man försöker emellertid inte relatera omfattningen av 'stereotypiernas verklighet' till det reella familjelivet bland sverigefinska familjer. Det framgår dock med önskvärd tydlighet av intervjuaren att finskspråkiga pojkar betraktas som problematiska och att männen utgjort en proportionellt stor belastning på omsorgsapparaten.

Den teoretiska ram man använt sig av, där marginaliseringen uttrycks i en etnisk och en könsmässig betingad dimension, samt behandlas enligt konceptet bristande självkänsla, verkar fungera väl. Likaså verkar den bild av mytologiseringen av supandet bland finnar (män) fungera, vilken även använts i finska sociologiska undersökningar. Den beskriver en triangel, där kvinnan står för familjens och samhällets kontroll, där männen flyr undan sitt ansvar och det sociala trycket till supängets ytliga gemensamhet, som följs av en känsla av ensamhet, och som i sin tur sluter cirkeln: man återvänder till kvinnan/kontrollen, och påbörjar i värsta fall cirkeln på nytt, i en stegrande spiral. Författarna har sedan försökt koppla detta synsätt till skolproblemen, som man delvis förklarar med hjälp av könsrollskonflikterna för männen, och de

negativa följder dessa har för familjelivet. Skolproblemen befinner sig på samma sätt i centrum av en triangel, med "kvinnans kraft, mäns marginalisering och pojkers kosmiska ensamhet". Även denna grova beskrivningsmall verkar fungera, för just problemfallen. I viss mån konstaterar man, har situationen dock förändrats under 1980-talet, då den socioekonomiska sammansättningen bland sverigefinnar ändrats, med bl a längre utbildning bland senare migranter. Man konstaterar även i sina slutsatser att problemen för sverigefinnarna inte endast beror på livsstilen, utan även på strukturella fenomen, bl a i form av bristen på egna institutionsformer för finskspråkig undervisning.

I sin helhet är kapitel 7 en möjlig startpunkt för vidare diskussioner om de finska männens marginalisering i Sverige, även på gruppnivå. Den utgör också ett bidrag till mansforskningen, med intresset inriktat på hur mansrollen och männen omformats under de två närmast föregående decenniernas samhällsklimat.

Finland, en före detta koloni till Sverige?

Det avslutande **åttonde kapitlet** (*Skutnabb-Kangas & Peura*) drar samman trådarna i de olika bidragen och gör ett försök att relativisera sverigefinnarnas situation till andra minoriteter i världen. Man tar upp diskussionen om huruvida Finland i förgångnen tid ska betraktas som en koloni, eller som en del av Sverige. Man konstaterar att det förstnämnda står klart för författarna, men att de flesta svenskar, sverigefinnar och finnar ser det som helt främmande. Enligt olika definitioner, såväl ur konservativ synvinkel som enligt deras egna kriterier, är det ingen tvekan. En mellanliggande definition från *Encyclopedia Britannica* ger samma resultat: Finland kan betraktas som en f d koloni till Sverige, med allt vad detta innebär. Detta förhållande har i ett senare avsnitt betydelse för hur man tolkar sverigefinnarnas marginalisering, åtminstone i tidigare generationer. Man kopplar detta till en teoretisk diskussion om rasism, i vilken begreppet *linguicism* tillämpas, relaterad till sverigefinnarnas situation.

Man tar också upp hur sverigefinnarna förhåller sig till andra grupper. Gemensamt har man drag som arbetskraftsinvandring, maktlöshet och kolonialförhållandet. Specifikt för sverigefinnarna är att de utgör en sällsynt typ av migrantkategori: finnarna utgör en till stora delar välutbildad (i internationell jämförelse) vit grupp som migrerar till en annan kulturellt och rasligt likartad (vit) miljö. Trots detta är de marginaliserade. Författarna påpekar också att invandrade (t ex sverigefinnarna) och nationella minoriteter (t ex samerna), har så många

gemensamma drag och konfliktområden gentemot majoritetsbefolkningen att de endast är betjänta av samarbete, inte av revirmarkeringar.

I stort sett har man lyckats med att fullgöra den kritiska granskningsuppgift man föresatte sig under 1980-talets början. De teoretiska utvecklingarna har varit nödvändiga för utvecklingen och behandlingen av materialet. Tove Skutnabb-Kangas perspektiv vilar över helheten, på ett konstruktivt sätt, ur minoritetens synvinkel. De övriga medförfattarna har bidragit till att boken blivit ett kritiskt samtidsdokument med återkoppling till sverigefinnarnas relativt korta historia och finnarnas långa historia under svenskt majoritetsstyre. Boken bidrar med en bas för framtida möjligheter, fr a för minoriteten, att självständigare välja en strategi för sitt umgänge med svenskar i Sverige.

Formella kommentarer om boken och dess utformning

Jag störs inte nämnvärt av att den språkliga finputsen saknas i flera kapitel, att det finns hänvisningar till obefintlig text, eller att uppdateringar till den avsedda litteraturen saknas. Jag kan dock tänka mig att andra gör det. En faktor som är till nackdel för hela bokens läsbarhet, är den grafiska behandlingen av texten. För att uppnå behaglig läsförmåga trivs ögat med maximalt ca 60-70 nedslag/tecken per rad. I en slumpvis utvald rad, som var tätare än genomsnittet, fanns 101 nedslag. Texten är m a o bitvis hart när ogenomtränglig utan avsevärd koncentration. Ekonomiska orsaker lär ligga bakom detta, men frågan är om man inte biter sig själv i svansen: vem läser en bok som är så grafiskt kompakt att den blir mödosam att ta sig igenom? Med tanke på att många presumtiva läsare inte har svenska som modersmål, borde utgivarna fundera på detta till kommande böcker. Källförteckningens syfte är att ge läsaren möjlighet att på ett systematiskt och praktiskt sätt själv söka upp de källor som man hänvisas till. Detta infrias inte här, inte ens helt i den korrigerade bilagda versionen, som har förbättrat dessa möjligheter väsentligt. Å andra sidan återfinns en mängd centrala och ett stort antal relativt okända men lika viktiga internationella hänvisningar bland källorna.

Skutnabb-Kangas & Peura konstaterar i det avslutande kapitlet att sverigefinnarna har mycket att vinna på en ökad kunskap om vad de delar med andra minoriteter. Man kan tillägga att de redan kan vinna mycket genom att läsa det som står i denna bok. Boken torde också kunna bidra till en lika välbehövlig och förhoppningsvis ökad grad av självreflektion bland svenska läsare.

Jarmo Lainio

Suomen toiset Sukumessut Turun Messukeskus 19.–21.05.1995

Ensimmäiset Sukumessut järjestettiin kolme vuotta sitten Suomen vietäessä itsenäisyyden 75. juhluvuotta. Messujen monipuolisesta annista nautti sukututkijoiden lisäksi suuri joukko suvustaan, perheensä historiasta ja entisistä asuinpaikoista kiinnostuneita sekä Suomesta että ulkomailta. Nyt Turussa kokoonnutaan toisen kerran näissä merkeissä mittavan ohjelman ja näytteilleasettajajoukon voimin. Sukumessujen järjestelytoimikuntaan kuuluvat arkistolaitoksen, kirkkohallituksen, Siirtolaisuusinstituutin, Sukututkimusseuran, Sukutietotekniikan, Sukuseurojen keskusliiton, Suomen kotiseutuliiton, Väestörekisterikeskuksen ja Suomi-Seuran edustajat.

- Messuosastolla instituutin tiedostojen ja Siirtolaisrekisterin palvelut ovat apuna etsittäessä lähtötietoja vuosisadanvaihteen siirtolaisista.
- Yleisöluento "Sukulainen ulkomailla — päätyykö sukututkimus umpikujaan", pidetään joka päivä.
- Seminaari "Uudet sukulaiset. Puolisoni on ulkomaalainen — so what?" Seminaarissa tarkastellaan seka-avioliiton juridisia ym. kysymyksiä asiantuntijoiden avulla ja henkilökohtaisten kokemusten valossa perjantaina 19.05.1995 klo 9.30–16.00.
- Seminaari "Toteutuivatko unelmat?" ulkosuomalaisten musiikista ja sen esittäjistä järjestetään yhteistyössä Kaustisten Kansanmusiikki-instituutin kanssa lauantaina 20.05.1995 alkaen klo 15.00. Seminaarin päätteeksi esiintyy kansanmusiikkiyhtye **Tallari**.

Tervetuloa Sukumessuille näkemään ja kokemaan, mitä kaikkea niihin sisältyy!

Tiedustelut:

Turun Messukeskus, Hannele Hastrup

puh. 921-637 111

Siirtolaisuusinstituutti, Maija-Liisa Kalhama

puh. 921-23 17 536

Siirtolaisuusinstituutti järjestää viidennen

Muuttoliikesymposiumin

15.–17.11.1995 Turun konservatorion Sigyn-salissa

Symposiumi keskittyy aikaisempien vuosien tapaan maassamuuttoon. Tällä kertaa keskeisinä teemoina ovat:

- elinkeinorakenteen muuttuminen ja työmarkkinat
- maassamuuton ja kansainvälisen muuton yhteys
- maaseutu ja muuttoliike
- hyvinvoinnin uusi suunta
- tulevaisuuden muutostekijät

Tiedustelut:

Siirtolaisuusinstituutti, Krister Björklund

Piispankatu 3, 20500 Turku

puh. 921-2313915, fax. 921-2333460, email: kbjorklund@abo.fi

Migrationsinstitutet anordnar det femte

Migrationssymposiet

15–17.11.1995 i Sigyn-salen, Åbo konservatorium

I likhet med tidigare år handlar symposiet om migration inom landet. Centrala tema är:

- omvandlingen av näringsstrukturen och arbetsmarknaden
- förhållandet mellan intern migration och internationell migration
- landsbygden och flyttningsrörelsen
- välfärdens nya mål
- framtida förändringsfaktorer

Förfrågningar:

Migrationsinstitutet, Krister Björklund

Biskopsgatan 3, 20500 Åbo

tel. 921-2313915, fax. 921-2333460, email: kbjorklund@abo.fi

University of Helsinki, Department of Social Psychology
Swedish School of Social Sciences
Vantaa Institute for Continuing Education

Multiculturalism and Acculturation: Understanding the Adaption of Ethnic/Cultural Minorities

Study Block (40 hours) by

Professor John W. Berry, Queen's University, Kingston, Canada

Course outline: The course will outline general processes of psychological acculturation of persons belonging to ethnic or cultural minorities, including an overview of work on acculturation strategies and acculturative stress. Emphasis will be on theoretical and methodological issues in research. The course will also outline factors which pose risks for adaptation and factors which contribute to successful adaptation. There will be a consideration for how this knowledge can be applied, for example, in refugee resettlement, multicultural education, social work and health care.

Structure of the course: The bulk of the course will include a combination of lectures and class discussions to ensure that fundamental issues and findings are shared and understood. This part is intended post-graduate and advanced graduate student as well as for experienced professionals working in the field. During the discussions of the main lecture topics there will be possibilities for participant presentations. In addition, the course includes a research seminar for graduate and post-graduate students planning their own research. The participants in this seminar are expected to present their research plan in a short written essay. The students will be evaluated on the basis of their seminar presentation and given 3 study credits for an approved presentation. Without the seminar, participation in the course gives 2 credits.

Schedule: May 8-12 and 15-19, lectures 13.15-14.45, discussion 15.15-16.45

Participants should **register for the course** (and separately for the seminar) at the Department of Social Psychology, University of Helsinki, by 31. March 1995 (separate application forms available from the Dept., Fabianinkatu 28).

Place: Swedish School of Social Sciences
University of Helsinki, Topeliuksenkatu 16

Kaarle Hjalmar Lehtisen rahaston apurahat

suomalaisen siirtolaisuustutkimuksen edistämiseen ja tukemiseen julistetaan haettavaksi. Haettavana on yhteensä 50 000 markkaa joko yhtenä tai useampana apurahana.

Lyhyessä, vapaamuotoisessa hakemuksessa on selostettava hanke, jonka toteuttamiseen apuraha aiotaan käyttää. Hakemukseen on liitettävä selvitys opinnoista, mahdollinen työ- tai matkasuunnitelma sekä selvitys muista vireillä olevista tai saaduista apurahoista. Hakemukset, joiden on oltava perillä viimeistään 30.4.1995, lähetetään osoitteella:

**Siirtolaisuusinstituutti
Piispankatu 3, 20500 Turku, FINLAND
puh. 921-23 17 536**

Call for Papers

Migrants and the Homeland

Symposium at Uppsala University, Sweden, 12-14 June 1996

Population movements result in long-term effects between areas of emigration and areas of immigration. Normally it takes long before the deeper cultural and social effects become visible. Migration, both the voluntary labour movement and the refugee migration, builds bridges between countries.

The aim of this symposium is to analyse relations between migrants and their homelands in a large perspective. Social, economic, political, literary and artistic aspects will be included. The following themes will be particularly important:

- the image and reconstruction of the homeland
- homeland and exile politics
- homeland and religion
- folks divided — nations and their diasporas
- reactions from the new homeland
- effects on the old homelands

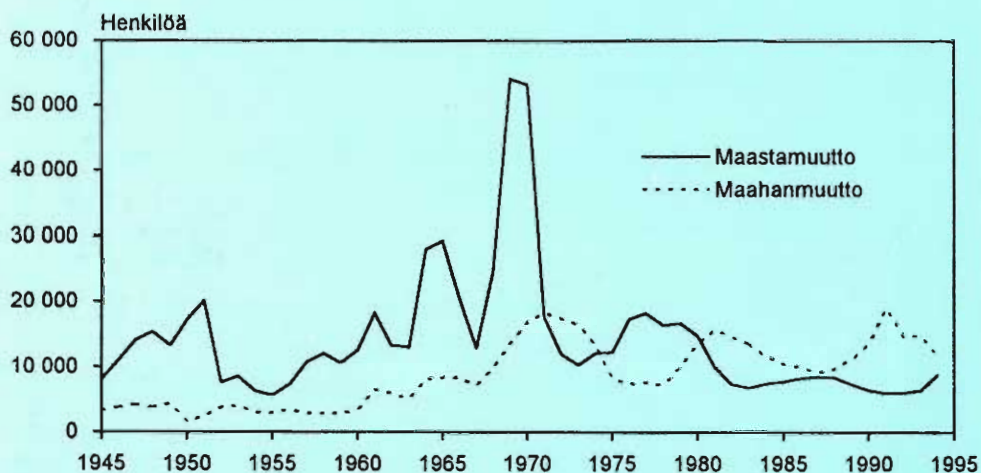
We especially welcome papers dealing with the relationship between Scandinavia and various for Scandinavia important sending countries.

The symposium will be coordinated with the annual conference of the Swedish Association for the Study of International Migration and Ethnic Relations (IMER-förbundet).

Researchers interested in participating are asked to submit a abstract (1 page) of proposed paper (deadline: October 1, 1995) to:

**Centre for Multiethnic Research, Uppsala University,
Box 514, S-753 12 Uppsala, tel: +46-18-182359, +46-18-182360
email Harald.Runblom@multiethn.uu.se.**

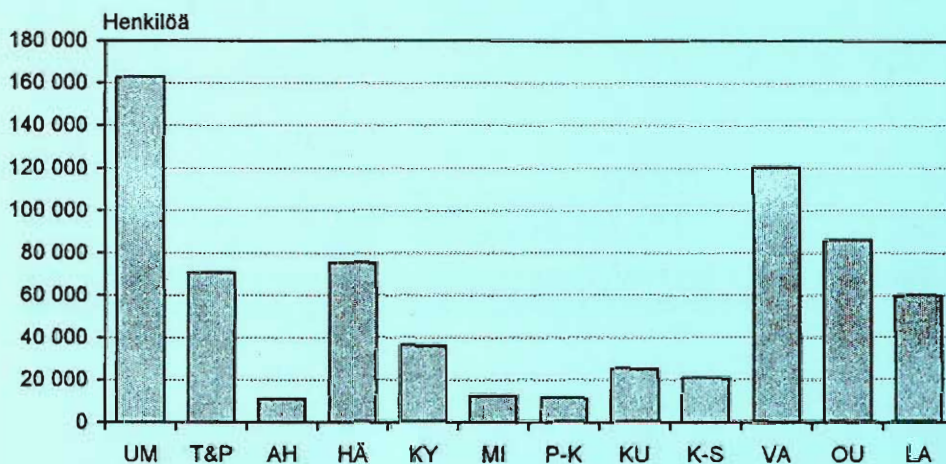
Maahan- ja maastamuutto 1945-94

Lähde: Tilastokeskus (v. 1994 ennakkotieto)

Kuvio: Jouni Korkiasaari, Siirtolaisuusinstituutti

Maastamuutto lääneittäin 1945-94

Lähde: Tilastokeskus (perustuu osittain arvioihin)

Kuvio: Jouni Korkiasaari, Siirtolaisuusinstituutti